Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера денз ● ШОАТТА, 5 ДЕКАБРЬ, 1981 ШУ. ● № 146 (8536). ● Мах 2 кап.

СИЙЛАХЬЧА ЦІЕЙ СИЙНА

ДІаухаргда бlаьщеренаш, баьъда советски халкъа баркал оалача дегашкара цlаккха а дlадаргдац. Сийлахьбоккха Даймехка тlом хиннача бlрсача шерашка столица лоравш хиннарий турпала сийлен.

4 декабре Кремлевски Съездий Дворече хилар халкъа депутатий Московски городсойн Московски областнойн Советий, КПСС МГК-и МК-и, Москвахи Московски областен къахьегамхой пикалашца цхьана яь Москвана юхе немецко-фашистски эскараш хlаллакдаь 40 шу дизара хетаь йоаа торжественни заседани.

Човгlа, дlаьхдаь тlоараш детташ, ура а гlайтта тlаийцар гулоеннарашa новкъостий Л. И. Брежнев, Ю. В. Андропов, М. С. Горбачев, В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. П. Кириленко, А. Я. Пельше, М. А. Суслов, Н. А. Тихонов, Д. Ф. Устинов, К. У. Черненко, П. Н. Демичев, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, И. В. Капитонов, В. И. Долгих, М. В. Зимянин, К. В. Русаков.

Заседание къамаьл дир, гулбеннарашa бlайхача белами тlаийцача, КПСС ЦК Политбюро члена, парте Московски горкома хьалхарча секретара В. В. Гришина.

Немецко-фашистски эскараш хlаллак а деш чакхбаьнна Москвана юхера сийлахь-боккха тlом, аьлар оратора, даим бахаргболаш исторена юкъебахаб советски халкъа, цуй герзашцарча низашта карагlдаьнна турпала гlуллакх а хиина, вlоагlа шлинан йир цо беррига тlом дlабахьара, из котало а йоакхаш чакхбаккхара. Подмосковьи аренашка вай эскаро, дерригача советски халкъо котало яьккхар Коммунистически парте хьалхаа а деш. Из карагlъяккхар социалистически общественни пачхьалкхени строй тlеххилар, сийлахь-боккха Даймехка тlеца морально-политически цхьаькъе толаш, боккъонна халкъа, нийсхой хьисап долаш хилар дар. Советски нахa лоралир шоай лаьтта, советски lаьдал, социализм хьалъеш шоашта карагlдаьннар.

Хlанзара дунен халкъашта юкъера хьал дувцаш, оратора белгалдир, дlабахача тlема урокаща хlанзара тlема авантюреш езарийта цlецхашта дlахайта доагlа шоаш леладечох хlама кургдоацилга. Парте, аьлар цо, цlаккха дохаргдац мехка, вай сюзникий деттагlнйи хьалташ.

Москвахи Московски областен къахьегамхой низаш, белгалдир заседане къамаьлаш даьрашa, тахан тlадерда даь да парте XXVI съезда решенеш, пятилетка заданеш толаме кхоачашъяра, КПСС ЦК ноябрьски (1981 ш.) Пленумо, СССР Лакхехьарча Совета ялхлагlча сессе белгалдаьча мулацa москвичий дегаш урауттаду хьинаре къахьега.

Заседане хиннарашa тlаийцар КПСС Центральни Комитетага, СССР Лакхехьарча Совета Президиумага, СССР Министрий Советага, новкъост Л. И. Брежневга моаршал дохьийташ дола письмо.

(ТАСС).

Нов. С. М. НАЛАЕВНА НОХЧ-ГІАЛГІАН АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

У К А З

Республика общественни вахаре хьинаре дакъа лацарах, къахьегамхошта коммунистически кхетам луча берибте болх барах Нохч-Гlалгlай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла Нlалаев Султан Мерлоевича — 1931 шера денз КПСС члена, пенсионера.

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный,
1981 шу, 1 декабрь.

СУХАЛБЕ ТЕХНИКА КИЙЧЪЯРА

1982 шера кхашиера балхаш дара юрта боахамен хиш дехкаш йолеи техника кийчъяра Сунженски района механизаторашеи инженерно-технически болхлошеи дlайолаль инициатива къоабалъеш хьал а лаьца, мастерскешиеи бригадашиеи техника тоеш тlатеlla балхаш деш боахк республике колхозашкарей совхозашкарей къахьегамхой.

Цар шоай кертторча декхарех лоархl цхьайтталагlча пятилетка шоллагlча шера кхачак программа кхоачашъяра КПСС XXVI съезден дукха ха йоацаш хиннача КПСС ЦК ноябрьски Пленумен решенеша тlадужадаьча бехктоккамеча декхараша дlа ма деххара хьуникъам оалсамбоахаш лаьттан культураш хьалкхеяр, юрта боахама балхашта юкъе ма йотта дукхагlа механизаци йоалаяр, тракторашi, комбайнаш, автомашенаш, кхы техника кхом беш леладр, эффективности кийчон коэффициенти лакха йолаш деррига юрта боахама балхаш чакхдахар.

Из кхета а деш, йоакха балха опыт йолча механизаторехи слесарехи лаьрххlа звенош бригадаша вlашагlа а ехна, хlаьта царна юкъе шерра социалистически яхь а йоаржаль дика вlаштlехьдаьха дlахьу техника тоаяра балхаш республика дукхагlча колхозашка, совхозашка.

Къаьстта сиха дика кийчъю бlаьсти ихаша балхаш дергдола техника Назрановски, Сунженски, Советски районашкарча боахамаша. Цар толаме кхоачашъю шоай планаш. Иштта, укх шера йиълагlча квартала планагlа тое езар 53 трактор йолаш, 1 декабрь цьатlеотташ Назрановски района боахамаша 35 трактор тоаьй план 66 процент кхоачаш а ди. 126 трактор тоа а яь шоай план 67 процент кхоачашъяьй Сунженски района колхозаша, совхозаша. Хlаьта квартальни планагlа 28 трактор тое йоагlаш 19 трактор тоаьй Советски районе.

Дика лоархlабу цу районий совхозашкарей колхозашкарей къахьегамхой комбайнаш, автомашенаш, тlехьайийла лелаю инвентарь тоаяра балхех а.

Техника тоаяра балхаш дика дlадолх агрегатно-участкови, кхыйола прогрессивни методаш юкъе а йоалаяь, шоай ерригача торонех бизза пайда ийбеча боахамешка. Тоае йиш йолаш йола оаттlалаш шоай низашца юхаметта а уттаеш, хlаьта дlабода мах дикка кlезигагlа а болаш тоию цар шоай мастерскешка. Уж балхаш дика вlаштlехьдаьха дlахьу Назрановски района «40 лет Октября», «Назрановский» совхозашка, Сунженски района «Победа» яхачеи Цlеча Эскарех Ленина цlерагlчеи колхозашка, Наурски района «Калиновский», «Авангард», «Наурский» совхозашка, Ачхой-Мартановски района «Новосельский», «Орджоникидзенский» совхозашка, Урус-Мартановски района «Солнечный», Мичурина цlерагlча совхозашка, Гудермесски района «Восточный», «Новогрозненский» совхозашка, кхыча боахамашка.

Ерригa республика хьежийча техника тоаяра план кхоачашъяьлац. Йиълагlча квартала планагlа тое езараш 1755 трактор йолаш, 1 декабрь хьатlаотташ тоаьраш 751 мара яц. Хlаьта соакха цу югъа тоаьрашка хьежача укх шера тоаьраш 332 трактор кlезигагlа я, е 22 процент. Хlанад из иштта?

Халахета а, республике ерригача районашка цхьатарра лелац юрта боахама техника бlаьстаи балхашта кийчъяра балхаш. Квартальни планагlа 130 трактор тое йоагlача 27 мара тоаьяц Надтеречни района боахамаша. Планагlа тое езараш 131 йолаш, 31 трактор мара тоаьяц Шалински района боахамаша. Эсала лела техника тоаяра балхаш Веденски, Грозненски, Ачхой-Мартановски, Малгобекски, Урус-Мартановски, Ножай-Юртовски районашка а.

Хlаьта къаьстта во лел уж балхаш «Сортсемпром» объединене «Терек» яхача совхозе, «Плодопром» треста чуйоалхача «Труд», «Урус-Мартановский» совхозашка, «Чеченингушвино» объединене, «Луч», «Белореченский», «Черногорский», «Братский», «Степной» совхозашка, «Чечингплодоовощхоз» объединене, «Бамутский», «Ассиновский» совхозашка, кхыгlахьа.

Фу бахьанаш да цига а районашкарча кхыча боахамашка а техника тоаяра балхаш во лелаш хилара? Лоацца жоп доладургдолаш хаттар дац из. Дукха да цун бахьанаш. Царна юкъе керттера дарех да шоай ханнахьа кхашкара балхаш чакх ца дахарах техника тое дlаоттае йиш ца хилар, хьалха латтача коллективий опыт балха юкъе ца йоалаяр, механизатораштa, слесараштa юкъе шерра социалистически яхь ца йоаржаяр. Цу гlуланкха эттара хьалха бехке ба цу боахамий кулгалхой, керттера специалисташ, партийни профсоюзни организацеш.

Кlезига ха йисай квартал чакхъяла. Техника тоаяра балхашта юкъе нийсдалийта кхоачамбоацараш цlи яьча сиха сиха дlа а даха, механизатораш, слесараш, специалисташ оарцагlбаха беза укх шерарей тlадоагlача шера цхьоалагlча кварталей планаш кхоачашъяра.

Айбе беза юрта боахама инженерни службай бехктоккам а. Цун специалисташ декхарийла ба техника тоаеча прогрессивни технологе методаш юкъейоалае, йолча оборудованех, станокех ма хулла дикагlа пайда эцийташ балхаш чакхдалийта.

Парте райкомаши райисполкомаши декхарийла я техника дика сиха тоаяра хиддача тlахьежам лоаттабе, планаш кхечаш ца яр бахьанаш къоастаде, кулгалхошкарей специалистий бокхтlача тайнара болх хьабеха, царна эшаш дола новкъостал де.

Сийлахьча цlейшта — къахьегама совгlаташ

«Хlара балха дийнахьа хьадер дукхагlа хилийта!» яхача девизех йола социалистически яхь дlайолаьча СССР 50 шу дизара цlерагlча Грозненски химически завода болхлоша шоай ерригa торонаш оарцагlъяьхай производства эффективность балха дикали лакхъяра. Цунга хьежжа да доахаш дола къахьегама толамаш а. Цхьайтта бетта планал совгlа ара а хийца, цар маьхала яьккхай цхьа миллион 565 эзара сома маьха тайп-тайпара химически продукци. Предприяте ерригa арахецача продукцех 80 процент тарга яр пачхахьалкхен дикала Знак йолаш я, вож мел йола продукци цхьоалагlча категорех хьаеш я укхаза.

Ер шу доладелча денз предприяте цехашта юкъе лаьржача социалистически яхье хьалхара моттиг дlа ца хецаш хьайоагlа Дронкин Владимир Михайловича кулгалдеча спирт арахецача цеха коллектив. Цо ханал дикьди хьалха рапорт делар химически продукци арахецара цхьайтта бетта план кхоачашъярах.

* * *

КПСС ЦК ноябрьски (1981 ш.) Пленума решенеша хьинар айдаь къахьегаш болча «Грознефтегаз» яхача нефтегазови управлене болхлоша денгаре дента дикагlа хулийт шоай производственни хьовхамаш. Цхьайтталагlча пятилетка хьалхарча шера тlаийца социалистически декхараш дикка тlеххоачашдаьд цар. Цхьайтта бетта заданел совгlа яьккхай цар 34 миллион кубически метр газ, арахийнад 5550 гаргга тони газови бензин. Хlанзалехьа заданел совгlа яьккха газ, арахийна стабильни доаца газови бензин укх шера тlаийцача социалистически декхарех лаьрхlа хиначул дукха дукхагlа да. Продукци маьхала яьккхара 11 бетта план а ханал хьалха кхоачашйир управлене коллективо. Планагlа лаьрхlачул совгlа маьхала яьккхай 782 эзар сом мах бола товарни продукци.

Цхьайтталагlча пятилетка хьалхарча шера шоаш тlаийца социалистически декхараш тlеххоачашдеш я нефтегазови управленена чу мел йоагlаш йолча цехий коллективаш. Царна юкъе я яхье даим хьалха латташ хьайоагlа Дзгоев Борис Владимировича кулгалдеча кхоалагlча цеха коллектив. Хlанзалехьа дукха хlана ца эшаш кхоачашъяьй цо товарни продукци арахецара шера план.

* * *

№ 7 йолча треста Грозненски специализированни монтажни управлене цхьаккха участок е бригада яц шоаш укх шера тlаийца социалистически декхараш хlанзалехьа тlеххоачаш ца деш. Цудухьа МУС-а гlишлонхоша, слесараша, монтажникаша шоай низаца гlишлон балхаш дара шера план 22 ноябре кхоачашъяьй. Ер шу чакхдалалехьа цар планагlа лаьрхlачул совгlа кхоачашдергда 900 эзар сома маьха гlишлон-монтажни балхаш. Гlишлош хьалъярга дlабода мах лохбарах, эlамигlуи а доккхачун а кхом барах ер шу доладелча денз планал совгlа пачхахьалкхенна баь пайда 340 эзар сом да.

Дани социалистически яхье хьалха а латташ, хьинаре къахьегаш хиларца кхьечa бригадашта хьокхам телаш я Семикоков Александр Иванович, Заплесавичко Григорий Павлович, Карданльский Георгий Иванович керте латтача коммунистически къахьегама сийлен цlи лелаеча бригадай коллективаш. Тоъал ха я цар пятилетка шоллагlча шера чотах къахьега.

* * *

Цхьайтталагlча пятилетка хьалхарча шера план ханал хьалха кхоачашъяра шоай дерригa кхоачамаши торонаш оарцагlъяьха къахьегаш ба «Гэрсинефть» НГДУ мехкдаьттахой. Доаккхаш дола мехкдаьтта дукхагlа хилийтара дукха геолого-технически мероприятеш чакхйоах, къаьнача фонда скважинашта капитальни лаьттан кlали ремонташ ю. Цу гlуланкхаша беттагара беттага дукхагlа хулийт доаккхаш дола мехкдаьтта. Деррагача технико-экономически хьокхамий цхьайтта бетта план тlеххоачашдьча НГДУ коллективо планагlа лаьрхlачул совгlа даьккхад 7840 тони «lаьржа деши», заданел совгlа маьхала яьккхай 98 эзар сома маьха товарни продукци. Шийа производственни хьокхамаш тlа-тlа тоадеш къахьегаш я из укх декабрь бетта а.

Массаза сакха мехкдаьттех лаам боахача управлене цехашта юкъе лаьржача социалистически яхье хьалха латташ я укх шера а Газиев Камит Юсуповича кулгалдеча шоллагlча цеха коллектив. Дуккьал цо ше цхьайтта бетта планал совгlа даьккха мехкдаьтта 7500 тони гаргга да.

* * *

СССР-ен Нохч-Гlалгlайчен автономен езача юбилейшта сийленца накъабахара доккхий социалистически декхараш тlа а ийца, шоай хьинари низи кхо ца беш къахьегаш ба укх шера «Сунжанефть» НГДУ мехкдаьттахой. Тlадоагlа шу бlубенна къахьегаш дlадоладе йиш йолаш дикача производственни хьокхамашца чакхдоаккхаш даьг цар цхьайтталагlча пятилетка хьалхара шу. Дlабахача цхьайтта бетта планал совгlа цар даьккхад 1540 тони мехкдаьтта, 5 миллиони 550 эзари кубически метр газ. Заданел совгlа маьхала яьккхай 73 эзар сом мах бола товарни продукци. Уж толамаш даха вlаштlехьдаьннад гуча а йоахаш керда резерваш балха юкъехувларах, производственни мощностех бизза пайда ийбарах, къахьегами социалистически яхьи изетамца вlаштlехьъяьхарах.

Шоаш тlаийца декхараш тlеххоачаш а деш, хьинаре къахьегаш хиларца белгалъяьнна я укхаза Летников Николайи Гагиев Бек-Хапи кертте латтача цхьоалагlчеи шоллагlчеи бригадай коллективаш.

КЕРДАЧА ШЕРА ЛАРД ЙОЛЛ

Магlалбикерча мехкдаьттахоша дег тlара къоабалбаь хьаллаьцаб «СССР вlашагlъелла 60 шу дизара сийна — 60 хьинарерча къахьегама кlира» аьнна йолча декизагlа социалистически яхь йоаржаярах бола Москверча хьалха латтача коллективай патриотически болам а кхетта керда къахьегама толамашца Нохч-Гlалгlайчен автономе 60 шу дизарен из шийа лоlамагlа Россеца юкъеяха 200 шу дизарен цlейша деладара республика къахьегамхой тlадьехаш бола КПСС Нохч-Гlалгlай обкома сецам а.

— Цу дезача цlейшта сийленца накъадахара хетаь собранеши митингаши хиннай тха управленена чуйоагlача ерригача цехашка, — йоах «Малгобекнефть» НГДУ парткома секретара Ф. А. Албогачиева, — хlара коллективо чурча торонашка хьежжа нерда доккхий социалистически декхараш тlаэцаш чакхъяьнинай уж. Берригача мехкдаьттахой викалаш вlашагlкхийттача митинге тlаийцад «Малгобекнефть» НГДУ ерригача коллективо вай республикерча къахьегамхошта кхоззе юбилейни долча кердача шерара декхараш.

Магlалбикерча мехкдаьттахоша лаьрхlад хьатlадоагlача шера планал совгlа 14300 сома маьха продукци маьхальякха, керда техникеи технологии балха юкъейоалаярна рузиъа кходе. Хlара цехе энергоресурсай кхом барна электроэнерги. Йоахал, доагор кходе, планагlа лаьрхlачул 0,2 процент къахьегама оасарле лакхъе.

Цхьайтталагlча пятилетка хьалхарча шера берригача Советий Мехка а вай республика а дезача цlейшта шоаш тlаийца декхараш кхоачашдара хьинар кхо ца деш къахьегаш ба Магlалбикера мехкдаьттахой.

А. БАСИЕВ.

ХАНАЛ ХЬАЛХАБУВЛАШ

Дикача къахьегама толамашца чакхдоаккхаш лаьт цхьайтталагlча пятилетка хьалхара шу Малгобекски УБР бурувдеттараша. Дизза кхоачашду цар шоаш укх карарча шера юххьанца тlаийца хинна социалистически декхараш. Лакхача хьокхамашца кхоачашъяьй цар цхьайтта бетта задани. 17600 метр буруш тоха дезача цар текхад 19621 метр. Хlанзле ремонт а яь 10 скважинига болх дlа болабайтаб бурувдеттараша планах эшаш хиннар 7 скважина мара йоацача. «Хlара балха дийнахьа хьадер дукхагlа хилийта!» яхача девизагlа къахьегаш болча болхлоша йоккха терко ю химреагенташ, бийдал, цемент, оагхалаши узлаши кхоара лоаттабеча къовсама. Ер шу доладелча денз цун чотах кхоадаьр 10 эзар сома маьха да.

Социалистически декхараш дизза кхоачашдара, дерригех кхом бара, хьурмат дара, Нохч-Гlалгlайчен автономе 60 шу дизарари из шийа лоlамагlа Россеца юкъеяха 200 шу дизарари долча дезача цlейшта сийленца накъабахара бурувдеттарашта юкъе шерра лаьржача социалистически яхье массаза а хьалха а латташ тlехдика къахьегама толамаш доахаш хьабоагlа И. Галаева, М. Хадзиева, А. Галаева кулгалдеча бригадай бурувдеттараш. Цар хlанзалехьа 1982 шера чотах дlаболабаьб шоай болх. Хlаьта ерригача УБР къахьегаш йолча 16 бригадех 12-не кхоачашъяьй тахановрча денга шера план, вожаш а из тоалам бокхкара гарга я.

Укх деношка «СССР вlашагlъелла 60 шу дизара — 60 хьинарерча къахьегама кlира» аьнна москвичий хьалха латтача коллективай болам хьаллацара хиннача митингашка цхьайтталагlча пятилетка хьалхарча шера план 20-ча декабрен шин шера план вай мехка деза цlей хlатlакхоачаши кхоачашъе аьнна дош деннад хlара бригада, участка, ерригача управлене бурувдеттараша.

Р. АУШЕВ.

«Хlара балха дийнахьа хьадер дукхагlа хилийта!» яхача девизагlа шерра социалистически яхь а йоаржаяь, цхьайтталагlча пятилетка хьалхарча шера план ханал хьалха кхоачашъяра тlагlертта къовсам лоаттабеш ба грознёвски «Трансмаш» заводера бlаьш бола болхлой. Царех дукхаченна хlанзалехьа рапорт деннад шера плани тlаийца социалистически декхараши толамца кхоачашдеш тlеххоачашди дарах. Царна юкъе а хьалхалаттачарех цаl я шлифовальщица, коммунистически къахьегама ударник Питерская Нила Петровна. Ше укхаза къахьегаш йолча пхийтта шера тlехдика кхийттай из шийа балхах. Цудухьа вlаштlехьдоал цун хlара сменах нормаш 125—130 процент кхоачашъе. Шийа опыт, дикагlйола балха методаш дог рабаа долаш дlа а йоазийташ цо хьалкхебаь говзанчаш ятташ ба заводе къахьегаш.

СУРТА ТlА: шлифовальщица Н. Питерская.

З. БАТЧАЕВА сурт.

Соахкарчул дукхагlа

Дукха боахамаш да вай республике КПСС XXVI съезде решенеша дlадеххача тайпара производство дегlайоалара хаддаза йоакхо еш. Лаьттан беркат алсамдаккха гlертташ цар шерра пайда эц удобренеех, хьуникъам дукхагlа кхебе, хьайбай фу тоаде йиш хулийтача торонех, производствана хаддаза юкъехувл толашагlа йолча коллективий балха опыт, и. кх. дl. Цу боахамех ца Сунженски района Ленина цlерагlа колхоз я аьнна ала йиш йолаш да. Гектара тlара боала пайда лакхбар духьа низ дlакхоачар деш къахьегаш я цун коллектив. Хlаьта толамаш а доах. Масала, пайдана долче хlара бlаь гектар лаьтта 392 центнерга кхоачаш шурех 66 центнерга кхоачаш дулхи даьккхад цо итт бетта баьча балха итогех. Районе эттара лакххагlа бола хьокхам ба из. Цу хьакъехьа лаьржача яхье «Путь к коммунизму» яхача колхозе яьккха шура хlара бlаь гектара 340 центнерга кхоачаш мара яц, дулх — 31 центнерга кхоачеш, хlаьта «Восход», «Заветы Ильича» яхача, Орджоникидзе цlерагlча колхозашка итт бетта яьккха шура хlара бlаь гектара юкъера лаьрхlача 22—25 центнерга кхоачаш мара яц.

Гектара тlара боала пайда алсамбоаккхаш къахьега Ленина цlерагlча колхоза коллективана докха новкъостал ду цу боахама хьайбаш лелаечар. Ши шурий ферма я укхаза. Царна юкъе лаьржача яхье укх шера хаддаза хьалха йолаш хьайоагlа Бахарчиев Сайпелима кулгалдеш яр. Шера план 7335 йолаш 1 декабрь хьатlаккхоачаш 7260 центнер шура дlаеннад цар пачхахьалкхенна. Хlанз хlара дийнахьа 1,8 тони шура дlалу цу ферма къахьегамхоша. Даьхенна лаьрхlача гуш да пачхахьалкхенна шура дlалара шера план кхы а 5 ди даьлча кхоачашъе царна карагlдаргхилар.

Ферма коллектив гlадьиташ кхы цаьа хlама а да. Соахкарчул дикка дукхагlа я хlанз йоакхаш йола шура. Масала, соакха 28 ноябре хинначул 251 центнер дукхагlа шура яьккхай ферме укх шера 28 ноябрь хьатlаккхоачаш, делабеш соахкарчул 21 етт кlезигагlа болаше а. Лакха я шурий хьоаная а. Из 3,92 процент я. Цул совгlа, пачхахьалкхенна дlа мел лу шура цхьоалагlча сортах а я.

Ферма коллектива болх вlаштlехьбаккха Бахарчиевна доккха новкъостал ду ферма совето. Цунна юкъебоагlа толашагlа бола доаркаш: районни Совета депутат Алдамова Амиат, юрта Совета депутаташ коммунист Алдамова Алпату, Басиева Яха, Мачукиева Паьтlамат, бежа lу Шамаев Салман, кхыбараш. Цар тlахьожам лоаттабу доахана lунал деш, уж детташ, кхоабаш деча балхашта, итогаш ю ферме лелаеча яхьа, и. кх. дl.

Социалистически яхье хьалха йоккха балхa опыт йола доарка Джабоилова Ханимат я хlанз. Дlадахача итт дийнахьа баьча балха итогех цун сийна ферма цlеча угол ове Цlе вымпел хьалъэллай, «Молния» арахийцай. Цунна цхьана, шу доладелча денз эггара дукхагlа шура Гуциева Забус яьккхай.

Лакхе йийцача доаркаша шура яккхара кхыметтел шоаш шоай социалистически декхараш а кхоачашдаьд хlанзле. Хlаьта шера планаш — ферме болх беш йолча 32 доарках ткъаь йиъне.

Шийа тайпара вlаштlехьбаьккхаб ферме яхье хьалхалаттача, дика хьокхамаш гойтача бола доаркай къахьегам. Масала, байнача бетта хlара кхоабача lаттагара юкъера лаьрхlача яьккха хиначул тlабоагlача бетта совгlа яьккхача шурий хlара килограммех шурах пхиппха сом лу, иштта ахча лу алсамъяьккхача шурий хьоанала хlара процентех а.

— Иштта гlулакх вlаштlехьдаккхаро дикка айъяй доаркай къахьегама оасарле. Хlаьта яхье котало яьккхача кхаь доаркана мара ахчан премеш ца луча хана толашагlйоачарел хьалхабовла шоашта могаргдоацилга кхета а деш, дукхагlйолча доаркаша бе-башка доацаш къахьегар, — йоах Бахарчиева. — Кердача хьисапе нах материально белгалбаха дагадехараш тха ферме болх беш бола халкъа депутаташ ба.

Хаддаза къовсам лоаттабу ферма совето къахьегама дисциплина телхаерашца а.

— Соахка дар из, — дувц Бахарчиева. — Доахана доагlа lунал ца деш, балха графики телхаеш моттиташ нийсбоалийтар цхьан доаркас. Цун тайпа цlи йоаккхаргъяц аз, хlанз из тха ферма дикагlйолча доаркех цаl йолашдаь. Совето кхайка тlа а йийха цкъа бехк баьккхар цох, иштта мара цо болх бойя из ловргбоацилга кхета а дайташ. Цул тlехьагlа а хlама хувцадаланзар. Тlехьара совето сомам бир цунгара доахан дlа а доахаш шин бетта из кхыча моттиге болх бе яхийта. Совето лаьрхlар колхоза правлене тlоагl а дир. Цхьабакъда, бутт балалехьа саготденна совета тlа а яха сай балха юха оттае со аьнна декхар дир цо. шийгара кхы гlалат далийтаргдоацилга доши а луш. Из цlенхаштта декке ьннизга гуш йолча совето кхоачашдир цун дехар. Къахьегама дисциплина толхаль моттиг нийсъялийтаяц тха ферме цул тlехьагlа. Хlаране кхетаду совето шийца бегаш байтаргбоацилга.

Бlарча дезалаш ба цу ферме къахьегаш. Масала, Алдамовгlар Амиати Алпатуи доаркала болх беш ба, хlаьта цар нана Зелимате йоккхагlа йола йиша Яхийте — lасилгаш леладе. Гелогаевгlар дезалене а виъ саг ва ферме къахьегаш. Цу тайпара даьша, ноанош дlаболабаь къахьегама никъ хьалльаца дукха ба цу ферма коллективе. Бокхагlа бараш хьож дlамагlчар мел дика болх бу, эше новкъостал а ду. Къахьегама дисциплина оагlъяра, къонабарий балха говзал лакхъяра доккха новкъостал ду цу гlулакхо а.

Дика пайда эц ферме шура, дулх дукхагlа даккха, хlаьта из продукци яккхарга дlадоlар лохде йиш хулийтача торонех. Масала, доакъар. Из рационага хьежжа лу хlара хьайбанна. Барда деттаw долча доахана мара лац, дахка дезаенначарна из бетча а пайда ца хуландаь, хlаьта детташ долчар шура тlагох. Доахане ца дуаш дита доавьар дlаккхоссаш. Дlахо пайда эца йиш йолаш дар хьа а къаьстадийа бийсана дуаргдолаш юха а хьаьшна дулл.

Хlара бlаь lатта тlехьара 93 lасилг хьакъоастадаьд ферме хlанзле. Районе эттара лакхагlа бола хьокхам ба из. Хьайбаш дебалара йоакхо еш хиларо торо хулийт, зоотехнари бокъонаша дlадеххача тайпара, шура ца луш лекъа, къаденна доахан юкъера дlа а доахаш хан-ханахьа доахана lул тоаде.

— Продукци лох а ца йолийташ деррига доахан толамца lангара даха декхар тlаийцад оаха укх шера. Лаьрхlар кхоачашдар духьа тхоай низ дlакхоачар а дергда, — аьлар Бахарчиев Сайт-Селима.

М. ХАМАТХАНОВ.

СОВЕТАШИ ВАХАРИ

ДОШ АЬННАЧА ДОЛАШ

«КПСС XXVI съезда решенешка хьежжа тIахьожами тIадиллар кхоачаш миштта ду хьажари дIахо эргадоахаш тоадарах» болча КПСС ЦК соцамо дIадех халкъа депутаташкара харжархой наказаш, советски законаш, экономически а социальни а мохк дегIаахара планаш кхоачашъяра цIенхаштта тIахьожам лоаттабелга.

Халкъа депутатий Грозненски городской Совета исполкомо шийна балха тIа керттера дар лоархI В. И. Ленина хьийххача бесса тIахьожами тIадиллар кхоачаш миштта ду хьажари вIаштIехьдоаккхилга, аппарата массе йолча звеньяшка организованности дисциплинией чIоагIъярах пайда а эцаш, тIадилла гIулакх кхоачашдара кадрай бехктокхам айбелга. Дерригa а тIалеста да КПСС ЦК соцам тIа аьннача бесса «Парте генеральни лини вахаре кхоачашъяра».

Ма дарра аьлча, тIанийду соцамаш кхоачаш миштта ду хьожилга тха органа боккха лоархIам болаш да. Дош аьннача долаш, тIагIертта беча балхо городерча наьха депутатах бола тешам чIоагIбу, лаьрхIар кхоачашделга дикагIа IалашдУ.

ТIадиллар кхоачашдарга хьажара тахан горсовета исполкоме йола система дукхача шерашка хьахиина я. Формально хиннар, вахаро ше хьал ца лаьцар дIа а кхоссаш, дикагIйола балха формаш, методаш, средстваш юкъе а кхувлаш хьахиннай из.

Таханарча дийнахьа горисполкома отделашеи службашеи хадданза тIахьожам лоаттабу нах чубаха фусамаш, культурно-бытовой объекташ хьалъеча, торговле, транспорто, бувзамо беча балха, иштта дукхача кхыча дешашта. Уккхаз чIоагIа лоархIаме да горсовета сессеша, исполкома заседанеша цу балха хадданза нийсса лостам телга.

КПСС XXVI-ча съездо а лакхе латтача органаша а дIадехар кхоачаш а деш, тIахьожамах лаьца исполкомо 200 гарга соцам тIаэц шера. ДукхагIа деце, кIезигагIа доацаш, тайп-тайпара чуловцам бола соцамаш кхоач тхоца лакхе латтача органашкара а. Ерригача тха звеноша система а йолаш боля ца бойя, иштта дукхо документаш хилча ницвала а туялавала а хала дац. Цудухьа оттальча регламентах массане а болх белга цIенхаштта хьадех оаха.

Горисполкомо тIанийду соцамаш кхоачашдарга хьож дувцаш дола дош кийчдаь отделаши массазара комиссеши. Цар хIара соцам кхоачашбара хаддаиза тIахьожам лоаттабу, дувцача дешах лаьца приказаш, распоряженеш тел, дувцаш дола дош кхоачашдаьдаьлча справка а язйий, тIахьожам тIера боакхх. Уж мероприятеш чаккйоах оттаьча планага хьежжа. ДукхагIйолча хана соцамаш кхоачашдара кхаь беттага кхоаччаш тIахьожам лоаттабу оаха.

Керда созыв хинначул тIехьагIа тIахьожамахи тIадиллар кхоачаш миштта ду хьажарахи дола дешаш 42-зза дийцад исполкома заседанешка, царех 13 дош хиннад исполкомо ше тIанийду соцамаш миштта кхоачашду дувцаш. Иштта, цу юкъагIа горсовета сессешка тIахьожамах лаьца 6 дош дийцад. ХIара сессе цIенхаштта хьож тIанийду соцамаш кхоачаш па дара бахьанаш малагIаш да.

Исполкома заседанешка дукхагIа дийцачарех да бераша аьхки салоIилга, халкъа эша товараш арахецилга, гIишлош хьалъелга, социально-экономически дегIаахара планаш, харжархой наказаш кхоачашделга миштта латт ахараш санна дола дешаш.

Масала, харжархоша яь критически замечанеш кхоачаш миштта ю хьажаро №№ 1, 2, 3, 27, 18, 9, 25, 19, 13, 7 йолча маршрутех автобусаш дикагIа леларгйолаш болх тоабир. Цу маршрутех лелача автобусаша во болх бу яхаш иха жалобаш дIадахача шераца нийсийча 12 процент кIезигагIа я укх шера.

10 пятилетке шерра социалистически лхь а йоаржаль, социально-экономически дегIаахара планаш кхоачашьярах РСФСР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК кара кара тела ЦIе байракх диъазза еннай города. Цу юкъагIа 500 эзар квадратни метр йола нах чубаха фусамаш хьалъьяй, 20784 квартира ту газ йиллай, оттаьча планал дукхагIа бытовой гIулакхаш даьд. Уж толамаш доахалургдацар халкъа депутаташа хаддаиза тIахьожам лоаттабаьбецаре.

Трэдици а хинна дIаэттад тIанийду соцамаш кхоачашдарах райисполкомаша, горисполкомаша, горисполкома отделашеи службашеи, предприятеша еча отчеташка горисполкома заседанешка ладувгIилга. Цу гIулакко вIаштIехьдоаккх тIахьожам лоаттабарал совгIа, дикагIа йола опыт шерра дIайовзийтилга, болх тоабара керда наькъаши методаши лохилга, хьалхашка латта декхараш кхоачашдара къахьегамхой оарцагIбоахилга.

Горсовета исполкомо лоаттабеча тIахьожамах беркат далар дукхача даькъе дувзадена да дош кийчдара городской а районни а Советий массазара комиссеш, депутатски группаш юкъеоза харца. ТIеххьарча ши шу гаргарча хана массазарча комиссеша дийцад «Красный молот», «Металлист» яхача заводашка къахьегама дисциплина тоаелга а кадраш балха тIера хувцаллар кIезигделга а, ГРМЗ а электромеханически а заводашка халкъа эша товараш дукхагIа арахецилга, КПСС горкома а горисполкома а соцамаш кхоачашделга, кхыдола дешаш. Корта а болаш, принципиальни хиннача къамаьлаша, уттаьча мероприятеша вIаштIехьдаьккхар дукхе проблемаш шоай ханнахьа кьестаелга.

ТIадиллар миштта кхоачашду хьажара дикка опыт Iоаьй горсовета Iалам лорадара, промышленноста, коммунальни боахама а город тоаяра а йолча массазарча комиссеша. Иштта дика болх беш я цхьайола депутатски группаш а. Масала, депутатски группаш оарцагIъялар бахьан долаш Заводской районе гобаьккха бода никъ биллаб, лаьтта кIал гIолла чакхвувла переход яьй, трамвайни троллейбусаши сувцача 10 павильон. берий керда цхи майда хьаяьй.

Горрайсоветий массазарча комиссеша, депутатски комиссеша де лерхIаш хинар кхоачаш ца лара бахьан тохкаш депутатски запросаш ю, лоархIаме дола дешаш къестадеча предприятешка депутатски посташ вIашагIйоахк, харжархой наказаш кхоачашдарах беча хоамага ладувгI. ЛоархIаме йола объекташ хьалъеча тIеххьарча хана 112 депутатски пост вIашагIъеллай, горсовета сессешка депутатски 4 запросага ладийгIад. Харжархоша деннача 73 наказах 59 кхоачашдаьд е кхоачашдаь доалаш латт.

Горисполком тIахьожам лоаттабара шийна функцеш кхоачаш а еш, хIара депутато шийна декхараш миштта кхоачашду хьож.

ТIанийду соцамаш кхоачашдара дукха болх бу горсовета депутаташа Х. Исаевас, Л. Мулевановас, Л. Степаненкос, Л. Самойловича, Е. Горчхановас, дукхача кхычар. Цар хьинаре дакъа лоац соцамаш миштта кхоачашду хьожача, тайп-тайпара дешаш тохкаш рейдаш ю, исполкома заседанешка дувца дешаш кийчду, де лерхIар кхоачашдаьдий хетташ предприятей кулгалхошка наькъаташ язду. Халкъо хержачо беча балхага хьежжа хул цун шийна а б1артчача горсовета а сий.

ТIахьожам лоаттабара халкъа депутаташа беча балхаца тIеххьарча хана хьинаре дакъа лоацаш хул халкъа тIахьожамхой. Иштта укх шера депутаташца цхьана уж хьожаш хиннаб Октябрьски райисполкоме квартирни учет миштта лелаю, техкаб торговлен быта гIулакхаш деча предприятеша бу болх.

Цунца цхьана ала йиш яц из лоархIаме гIулакх баха КПСС XXVI съезда решенеша дIадеххача бесса чакхдоакхх, аьнна. Дерригa а теркаме лувцаш чакхбахац оаха из болх. ТIахьожам лоаттабе безаш бола бехктокхаме болхлой цхьаьцa лоадам боацача гIулакхашка дIа а хьежабеш балхашта тIерабоах. ХIанз а дIаьнивац каьхатий стиль, горрайисполкомаша тIанийдеча соцамаша кIоаргга хьахьожац кхоачамбоацараш хилара бахьан, хIанз а долаш да пхьан дешах лаьца шозлагIа соцамаш тIанийделга. ТIахьожам а хIара дийнахьа беш бола практически болх а органически вIаши бувзаш цхьана чакхбахац.

ТIахьожам лоаттабара ноккъарле ю цхьаболча кулгалхой консервативни йолча понаце а. Горисполкома соцамаш дизза чакх па доахачарех ба «Промтовары» яхача объединене, Нохч-ГIалгIай гIишлошъяра управлене, Заводской РОВД а райфинотдела а, кхьбола кулгалхой. Из нийса дац. Горисполкома соцамаш, къамаьл а доацаш, кхоачашде декхарийла ба города территоре тIа мел йолча предприятей, учреждений кулгалхой. Царех цхьаболчар шоаш де декхарийла бар шийна ханнахьа ца дар бахьан долаш хIанз а дIадаланза да товараш къайла а доахаш безачa-боваача нахага дохкилга, спекуляци, бокъо йоацаш цхьайола промыслаш лелаелга.

Горсовета исполкомо, депутаташа тахан къестадераш бехктокхаме дешаш да: КПСС XXVI съезда решенеш, 11-ча пятилетка задане толамца кхоачаш а еш, республика автономи хьаяь 60 шун Нохч-ГIалгIайче шийна лоIамагIа Россена юкъеяха 200 шун дизара даха довггIача бесса накъадолхилга. Дош аьннача хургдолаш дIахо йодача хана а хаддаиза тIахьожам лоаттабе дага а халкъа депутатий Грозненски городской Совета исполком.

В. ЧЕКУНОВ,
халкъа депутатий Грозненски городской Совета исполкома секретарь.

«Экажевский» совхоза возаш вола коартолаш лелвер, Социалистически Къахьегама Турпал, халкъа депутатий Назрановски райсовета депутат Албогачиев Оарцхой АртагIа пенсе вахавале а, шийна балха опыт къоначарна кхаьарша дIалуш, общественни вахаре хьинаре дакъа лоацаш ва.

З. БАТЧАЕВА сурт.

ЦХЬА НАКАЗ ДИТА ЙИШ ЯЦ КХОАЧАШ ЦА ДЕШ

Моттигерча Советашка депутаташ херча хIанз цаIн ахи шу доалаш латт. Уж-йоржача хана паччахьалкхен хьашташ лораде, вай юрташ, городаш дикагIа тоае аьнна наказаш деннад наха шоай викалашта.

Малгобекски районерча хIара Совето наказаш кхоачашдара хоадамболла план оттальй. Из кхоачашъяра юкъеэзай шоай территоре тIа йола организацеши предприятеши. Уттаьча мероприятеш тIа харжархоша тIадилла декхар кхоачашдара ха къоастаьй, бехктокхаме бола нах белгалбаьхаб.

Малгобекски районерча къахьегамхоша шоай депутаташта 110 наказ деннад. Царех 58 наказ городской Совето кхоачашде дезаш да, вож 52 — юрташкарча халкъа депутатий Советий депутаташа.

Горсовета депутаташта деннача наказех хIанзале 22 кхоачашдаьд. Масала, дукха балхаш даьд Северни, Фонтанни, Некрасова, Гаражни, Оборона Кавказа яхача улицашкара электролинеш тоаяра. Картофельни яхача участке бодача наькъа йистош чIоагIъяьй. СоагIапча промтоварни тика, берий беш, берий ясли хьалъяьй. Цу юртарча № 17, № 22 йолча школашка мебель хувца ахча деннад. Газ чуюллаш латт Ачалкхерча зоне, Долакоа, Инаркъе. 1982 шера хий дилла даргда Йоккхача Ачалкхе, тоадеш латт Чкалов яхача юртара наькъаш, кхыдола балхаш ду.

Юртсоветий депутаташта тийннача наказех 26 кхоачашдаьд. 21 наказ кхоачашдара балхаш чакхдоалаш латт. Иштта къахьегамхой хьашташ кхоачаш а деш Вознесенски станице, Советски, Грозненски, Кооперативни улицаш тоаьяй, книжкаш дохкаш йола тика хьайийллай. Деби-Юрта тIий а Йоккхача Ачалкхера цхьайола дехa хиина наькъаш а тоадаьд. Цу гIулакха дика новкъостал даьд «Ачалуки» яхача совхозо. Уж балхаш чакхдахара цо 140 эзар сом ахча деннад. Хьалъяь йоалаш латт Нови-Редант яхача юртара баня, берий беши быта ЦIая — Юкъерча Ачалкхе, кхыйола объекташ.

Цунца цхьана наказаш йиллача хана кхоачашдара даькъе дукха кхоачамбоацараш а да тха районе. Цу гIулакха бехке ба цхьайолча предприятей, организацей, совхозий кулгалхой.

Хьожаргда вай цу факташка. «Малгобекнефть» НГДУ (нов. Н. А. Орехов) хIанзале 10 наказ кхоачашде дезар, кхоачашдаьр 8 мара дац. Вож шин наказ тIадоагIача шера кховчашдергдолаш тIехьадаьккхад.

Технологически транспорта Малгобекски управлене укх шера кхоачашде дезаш цхьа наказ дар: № 9 йолча юкъерча школера № 1 йолча тика тIа кхачалца гIаш нах лела никъ буллилга. Цхьабакъда, къахьегамхоша тIадилла декхар хIанз а кхоачашде боламбенабац укхаза. Хьагучох, цу гIулакха уж дукха сагота бале а тамаш я. Иштта леларло еш ба «Сагопшинский», «Малгобекский», «Советский» яхача комсий совхозий кулгалхой а.

Цхьацыайолча моттигашка наха чубаха фусамаш па тоъаш дикка халонаш я районе. ХIаьта города юкъе ясса латт парте горкоми горисполкоми: «Малгобекнефть» НГДУ управлени чухиина зданеш. Горсовета депутаташта наказ деннадар уж тоа а яь, нах чубеха дIале, аьнна, Амма «Грознефть» объединене царна ремонт е тиганзар. Из бахьан долаш наказ кхоачаш ца деш дисав.

ХIанз а къоастадаьдац Деби-Юрта клуб хьалъе аьнна юртсовета депутаташта денна наказ. Из хьалъелга тIадиллалдар М. Горьке цIерагIча комсий совхоза кулгалхошта. Цу гIулакха бехке я объект хьалъяра ахча хьа ца хийца «Чеченингушвино» яха объединени.

Харжархой наказаш кхоачашдара дукха болх бу депутаташа М. В. Максимова, С. А. Темираева, Х. А. Бузуртанова, Н. Ф. Колданова, С. А. Мамилова, кхычар. Цар айхха бувзам ба шоаш хержача нахаца, наказаш кхоачашделга тIагIертта хьадех боахамий кулгалхошкара. Цудухьа цар аьттув а боал къахьегамхой хьашташ толамца кхоачашде.

Цунца цхьана харжархой предложенеш кхоачашъелга дукхача даькъе дувзадена да халкъа депутатий городской а юртий а Советий исполкомаша. Массазарча комиссеша беча балхаца. Уж декхарийла я наказаш кхоачашдара эша тороноаш хьа я лохаш, хаддаиза из болх тоабе. Районерча къахьегамхоша тIадилла цхьа декхар дита йиш яц шийна ханнахьа кхоачаш ца деш.

В. ЗАИКИНА,
халкъа депутатий Малгобекски горисполкома секретарь.

ДЕ ДЕЗАЧУН ХЬАЛХХЕ А УЙЛА Е ЕЗА

Дукха пайдана а керда а хIамаш хьахиннад моттигашкарча Советий балха юкъа, — белгалдаьккхар парте XXVI-ча съезде. Моттигерча боахама, бахача наха гIулакх дара дешай ю терко лаьгI а ца йолийташ, цар тIа-тIа дукхагIа дакъа юкъеккхуь экономически социальни дегIаахара комплексни хьисап Iалашдеча. Советаша тIа тIа хьинаре гIа координаци а ю тIахьожам а лоаттабу шоай территоре тIа ухкача предприятейи организацейи балхе.

Нах чубаха фусамаш, берий бешамаш, профилактореш, кхыйола культурно-бытовой гIишлош хьалъярга хьежжа мах бу наха депутаташа а исполкомо а беча балха. Хьалхашка латта декхараш кхоачашдара предприятеш оарцагIъяха исполкома харах тийша дукха да.

Заводской районерa горсовете хержа депутат ва со. Цудухьа сона хоз халкъа депутатий Заводской райсовета исполкомо миштта болх бу. Ала деза, исполкомо хьалхашка латта декхараш кхоачашдара тIагIертта болх бу, аьнна. Цо чаккйоахача мероприятешца юкъарчал а доацаш дакъа лоацаш я со балха вола Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене СМУ-7.

Оаха Заводской районе хьалъяьй промышленни предприятеш, культурно-бытовой гIирсаш. Скверaш, тротуараш, догIая хий дIаухаргдола канализаци ехкаш хиннад тхо, 1979 шера СМУ-7 болхлой дакъа лоацаш хилар В. И. Ленина цIерагIча культура ЦIагIа дIачуводача лаьттан кIал гIолла переход юллача. Иштта балхаш даьд оаха Маяковске цIерагIа йола улица, машиннаьнъа гонахьара майдаш, гIаш нах лела наьгъаш тоадеча.

Заводской районни исполнительни комитето тха управлени № 20 йолча берий лелениен № 69 йолча берий бешан шефал де чIоагIъьйй. Цунга хьежжа хIара шер-шера цу учреждени ремонт ю оаха.

ХIанз а да тхо Заводской райсовето бьча соцамах Абульянова улицагIа чIоагIа къахьегамхошта эша объект — банн хьалъеш. Поккха объект я из. Духхьал цун гIишлон - монтажни балхашка дIадолар 166 эзар сом ахча да. ХIаьта а йиъларгIча квартале из хьалъяь яккха а дага да тхо.

Цунца цхьана исполкома балха тIа кхоачамбоацараш, къоастаданза диса дешаш а кIезига дац. Пайдана дац сихагIа объекташ хьалъе нхилга, цу гIулакха хьалхxе а уйла яь ца хилча. Райисполкомо хьалъе лерхIа объекташ хьалхxе а гIишлош хьалъеча предприятей планашта юкъе яхийта хила еза. ХIаьта из болх укхаза лерттIа вIаштIехьбаьккхабац.

Харжархой наказаш эггара тIехьа мара доаза гIишлош хьалъе езача организацена. Министерства е ведомства плана юкъе ца яха объект хьалъе хала я, дукха нийслу укхаза кхоачамбоацараш. Горсовета депутат со хиларах тарра аз дех хьалъе езаш йола гIишлош шоай ханнахьа плана юкъейоххийтилга. ЦулсовгIа, хоши за гIишлош хьалъеча организацеша промышленни объекташ хьалъяра программа, город бIарча хьанийцача, районе толамца кхоачашъелга, цунца цхьана кхоачаш ца еш юс социально-культурни гIишлош хьалъяра план. Цудухьа аз предложени лу квартала, шера итогашка хьожача хана из фактор къастта теркалъе, аьнна. Цу денах лаьца КПСС Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева парте XXVI-ча съезде аьлар: «Цхьа ваIад е вай — цу объекте плана тIа белгалдаь цIеноши культурно-бытовой гIишлоши хьалъяь яхача мара уж вапорташ бокхьоца ца лархIа». Халахете а цу тайпара дола кхоачамбоацараш вайнига хIанз а долаши дIадахаиза даргдоацаш да.

Доккхийча цIейшта — республика автономи хьаяь 60 шун Нохч - ГIалгIайче шийна лоIамагIа Россена юкъеяха 200 шун дизара накъадолхаш хьинаре къахьегаш ба республикера къахьегамхой. Аз кулгалдеча слесарий бригадо дош лу лаккхача хьокхамашца уж цIейш дезде.

З. ЕВЛОЕВ,
Нохч - ГIалгIай гIишлон управлене СМУ-7 бригадир, халкъа депутатий Грозненски горсовета депутат.

Кхом бе, лораде, лархIа

ДЕКХАРИЙ ЛОАРХIАМ КХЕТА А БЕШ

Вай мохк 1981 — 1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а экономически социальни дегIаахарах йола йоикка программа тIанийцай КПСС XXVI-ча съездо. Из программа кхоачашъяра, производства боарем дегIабовлабара доагора - энергетически низалаш алсамдаха деза, берригa боахам хьурмати кхоми беш лелабе беза.

КПСС XXVI съезде лыча Отчетни доклада тIа новкъоста Л. И. Брежнева белгалдаьккхар, вай дIахо дIахьалхашка ухилга къахьегама ресурсех, керттерча фондех, доагорах, бийдалах, кхайн фермайн продукцех лерттIа а эффективно а пайда эцарах тIа-тIа дукхагIа тийша долга.

Партеи паччахьалкхенон хьалхашка оттадаьча цу декхарий лоархIам кхета а беш, халкъа депутатий Назрановски городской Совета депутаташ шоашта тIачIоагIъьлча моттигашка хьожаш ба материальни ресурсаш хьурмати кхоми беш дIаахийтарга. Цу даькъе белгальъяпа къахьегаш я ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» заводе, трикотажни фабрике, АМООС управлене, нефтебазе йола депутатски группаш. ХIара дийнахьа балха тIа болча депутаташта бIаргагу бийдал а материалаш а дIа миштта ухийт, уж кIезигагIа йоаяра фу де деза, пайда ца эцаш малагIа тороиаш юс, материалаш кIезигагIа дIа а ухийташ, дукхагIа хьадара хIара не фу де деза.

Дерригa а лоархIаш, кхом беш болх бу ала йиш я «Электроинструмент» заводе къахьегаш болча депутаташа Котиев Ахьмада, Халгуев ТIахIира, ПМК-432 болх беча депутаташа Местоева Аьсета, Камурзоева Пане, дукхача кхычар. Цар хам бу хIара балха минутe, дас саьна лораю бийдал, материалаш.

Иштта беча балхах дохкха беркат а доал. Укх шера 10 бетта ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» заводо 173,5 эзар киловатт-сахьат электроэнерги, 20,8 тонн условни доагор, 533 г/калори йIовхала энерги, 6 тонн Iаьржа а бос бола а металлаш кхоальд. Рационализаторски предложенеш юкъеккувларах баьнна пайда 108 эзар сом совгIа ба.

Хьурмати кхоми беш къахьегаш йола предприятеш кIезига яц районе. Масала, 1981 шера чакхбаьнкача 10 бетта Назреновски трикотажни фабрико 43 эзар киловатт-сахьат электроэнерги кхоьяй. Мехкдаьтта продукташ йоа ца яйтара чIоагIа къахьегаш я горсовета депутат М. Джандигов керте латта нефтебаза коллектив. Планови нормал 18 процент кIезигагIа йоаьй 10 бетта укхаза мехкдаьтта продукташ.

«Бийдала, доагора - энергетически, кхыйола материальни ресурсаш кхоlра, царех дикагIа пайда эцара болх чIоагIбара хьаккъехьарча» КПСС ЦК-ви СССР Министрий Советеи соцамо дIадехачунга хьежжа болх чакх а боахаш, городской Совета исполком, цун депутаташ хьож городе бахача наха йIовхал, электроэнерги, газ, хий миштта доаду.

Наха газ лоаттаеча участко, «Назраньмежрайводканало», жилищно - коммунальни боахама, бытовой гIулакхаш деча, кхыча управленеша бу болх каст-каста бувц исполкома заседанешка, горсовета сессешка. Иштта, 1981 шера октябрь бетта горсовета исполкоме дийцар «Водоканал» яхача Назрановски эксплуатационни участко миштта болх бу. Белгалдаьккхар цIена хий доадара укхаза лерттIа тIахьожам ца лоаттабелга. Цунца цхьана исполкомо участка кулгалхошта тIадиллар предприятешка, организацешка, нах бахача цIеношка хий мел доаду хьахьокхаш йола счетчикаш оттаелга.

Городе бахача наха йIовхалах, электроэнергех, газах, хих миштта пайда эц хьожаш рейдаш елга горисполкома балха практикана юкъеденад. Рейдаш еча дакъа лоацаш хул жилищно - коммунальни боахама предприятейи организацейи викалаш, гIулакх деча кхыча сферай болхлой. Масала, бахача наха цIенача хих миштта пайда эц хьожаш укх шера 5 рейд яьй. Цар гучаяьккхай зехьа Iоухийташ хий доадеш йола 172 моттиг. Хих кхом па беча цхьаболча кулгалхоштен бахача нахаи гIодаш техад. Доагора-энергетически ресурсех, хих, кхычох кхом бе нах тIахьехаш кхетама болх бу депутаташа.

ДIахо йодача хана материальни ресурсех хьурмати кхоми белга кхы а тоадара тIабийрза хургба горсовета исполкома а берригача депутатий а болх. Цу гIулакха хоадамболла мероприятеш оттаьй оаха.

М. ХИДИРОВ,
Назрановски горисполкома председатель.

Депутатех дола дувцараш

ШЕ ХЬАЛАЛЬЦАЧА НАЬКЪАГIА

Ткъо шу совгIа ха я Горчханова ХьаьIаьша Еленас Грозненски радиотехнически заводе болх бу. Радиоаппаратура арахецаргйола керда предприяти хьасллача хана из кхычахьа балха яр. ХIаьта а дукхха цераш хьалха, школе деша яьгIача хана, ше хержача профессеца дукхагIа безам хилар цун.

МоллагIча промышленни предприяте са да ала йиш я конструкторски бюрох. Iилманна карагIа мел даьннар вIашагIа а теха, пайда эца харга хьежжа хул арахецача продукце дикал я. Цу бехктокхамеча участке керттера конструктор а йолаш хьожайир къона специалист.

Керда хьаеллача предприятена мел дукха хIамаш эш хоьш да. Къонача специалисто шийна гонахьа вIашагIтехар балха тIера а гIулакх доьзаш а болча наькa коллектив, царна лостам бала хайра.

Керттерча конструкторо еллача ларда тIа заводе хьалъяьй лаьрххIа йола конструкторски бюро. ХIанз цун цхьан отдела кулгалдеш я «СССР сийлен радист» яха знак лелаеш йола Е. Хь. Горчханова.

Эргаьннай заводо арахеца продукци. «ГIала» яха транзисторни приемник йоацаш, цо арахец наха чIоагIа хоаташ а эзаш а йола электрофонаш, ретрансляторaш, тайп-тайпара усилителаш. Вай мехка а доазол арахьа а арахецача радиоаппаратурал хIамма а эсалагIа яц грозненски завода продукци.

Е. Хь. Горчхановас кулгалдеча конструкторски бюро айхха бувзам ба А. С. Попова цIерагIча радиоприемеи акустикаи института коллективаца. ДIагIахьежача товш йола, тешаме болх бергйола продукци арахецара цо чIоагIа новкъостал ду шийна грозненски коллегашта.

Дукха низ, ха эшаш болх ба ХьакIаьша Еленас бер. ХIаьта а эшачоа гIо-новкъостал де, шийна ховр дIахьеха массаза а кийча я из. Хьинар дола кхалсаг, коммунистка дукхаза а хийркай халкъа депутатий Заводской районни а Грозненски городской а Советий депутатaлла.

ТIеххьарча шин созыве цо кулгалду горсовета быта гIулакхашта йолча массазарча комиссена. ЛоархIаме декхар да комиссена хьалхашка латтар.

Быта предприятеша беча балхага хьежжа хул наьха дог-безам, цар къахьегама овсарле, могашал. Дика хет вайна тоае дIаенна туфлеш лерттIа тоайича, парикмахерске хоза прическа йича, тIехьагIа IотIахьажа безам боагIаргболаш сурт даьккхача. Из кхета а деш, комиссе членаш хьож городерча быта предприятеша миштта болх бу, цар гIулакх дара культура мел лакха я, керда низалаш юкъеккхувлий, йолча торовех миштта пайда эц, дукхача кхыча дешашка.

Карара шу дIадоладелча гIоне 66 хьанар а рейд а яьй комиссе членаша. Быта предприятеша бу болх тохкача дакъа лоацаш хул халкъа тIахьожама органий, ОБХСС болхлой. Комиссе айхха бувзам ба горисполкома оргиинструкторски отделаца, горпланаца.

ХIара бетт-бетта наха бытовой гIулакхаш дарах лаьца массазарча комиссе заседани хул. Заседанешка бех бытовой гIулакхаш деча министерства, объединеней, предприятей кулгалхой.

Партеи правительстваи чIоагIа йоахо ю наха бытовой гIулакхаш дара эша предприятеш хьалъяра. уж тIехьа ца доахаш болх бе йолаялийтара. Цу дешашта хаддаиза теркам тIалоаттабу массазарча комиссе.

ДукхагIа вах юкъе а оаш, дош дикагIа тахкар духьа выездной заседанеш ю быта гIулакхашта йолча комиссе. Цу тайпара йола цхьа заседани хилар быта ЦIагIа. Укхаза дакъа лоацаш хиннача бытовой гIулакхаш дара министерства викалаша, быта ЦIен цехий а объединеней а кулгалхоша дийцар быта ЦIен болх тоабелга, наха дикагIа гIулакх дара хоадамболла мероприятеш оттайир. Быта ЦIагIа депутат В. Д. Калайтанов керте а латташ, массазарча депутатски пост вIашагIъеллар.

1981 шу дIадолалуш Е. Хь. Горчханова кулгалдеча комиссе, халкъа тIахьожама органийи ОБХСС- еи болхлоаща цхьана, рейд йир цхьан саго болх беча городерча пункташа а кустарно-ремесленни промысел лелаеча наха а миштта болх бу хьожаш. Кхаь дийнахьа из дош тохкаш хиннача комиссе дукха кхоачамбоацараш гучадьхар. Цхьайолча предприятеша заказаш шоай ханнахьа кхоачашдацар, деча балхий дикал лоха яр, ательеша, мастерскеша малагIа гIулакх ду, цун фу мах ба гуш дацар. ТIахьожам а боацаш йисача дукхача предприятешка лоха яр къахьегама дисциплина, кхетама болх лаьгIбалийтабар.

Уж а кхыдола а кхоачамбоацараш дIададахара предложени елар комиссе цхьаьца саго болх беча мастерскех приемни пункташ а яь, сахьаташ, кога гIирс, кхыдола гIулакхаш централизованно де. Из иштта дича, комиссе лерхIачох, де декхарийла бар даьд лхаш совгIа ахчаш доахийта, харцахьа квитанцеш язделга, зIамигача предприятешкара кхыдола кхоачамбоацараш дIадаргдар, тоалургбар кхетама болх а. Цох лаьца соцам тIанийцар горисполкомо.

Дукха ха йоацаш быта гIулакхашта йола комиссе хьежар из соцам миштта кхоачашбу. Гучадаьлар тайп-тайпара бахьанаш а доахаш, из чакхбаккхара новкъарле еш цхьабола нах болга. Из дош дувцаш быта предприятей кулгалхой юкъе а болаш, массазарча комиссе заседани хилар. Заседане протокола выписка горисполкома аргIанарча заседане дувцилга дехаш дIачуеннай.

Быта гIулакхашта йолча комиссе хьинаре дакъа лоацаш ба депутаташ Г. Ф. Белозерова, М. А. Алиев, В. Д. Калайтанов, Х. М. Исаева, Л. П. Мулеванова, кхыбараш.

Производстве шийгара масал а гойташ къахьегаш, общественни вахаре хьинаре дакъа лоацаш, цул совгIа дика дезал кхебеш хьайоагIа Горчханова ХьакIаьша Елена.

М.-Б. ЦИЦКИЕВ.

Москвана юххе хиннача тlема 40 шу дузаш

Художника В. Арсенина плакат. «Плакат» издательство. ТАСС фотохроника.

Москвана юххерча лаьттан хlара чlагlаьл — шозза шу хьалха столица бахьан долаш тlом беш советски тlемахоша котало яьккха моттиг. 900 соагlа памятники мемориали хьалдаьд Сийлахь-боккхача Даймехка тlема сийна Московски областе. Хlанз царна тlаккхийттал цхьаькха цаl — цlи хеза йолча Панфиловски дивизе 11 турпала - сапера оттаяь монумент.

1941 шера 16 ноябре полка керттера низаш тlехьашка доаллача хана уж лорадеш гlаьрахой тхьо танканеи пехота батальонаи духьала лаьттаб уж. Сапераш байнаб, цхьабакъда столицана тlавоагlаш хинна моастагlа соцаваьв.

Волоколамски шоссе 114 километр йолча 31 октябре торжественни хьале хьадийлаяь цу коталонна хетадаь памятник. Монумента автор — архитектор А. Веселовский.

СУРТА ТlА: памятник торжественни хьале хьадийлача хана.

А. СЕМЕХИНА сурт. ТАСС фотохроника.

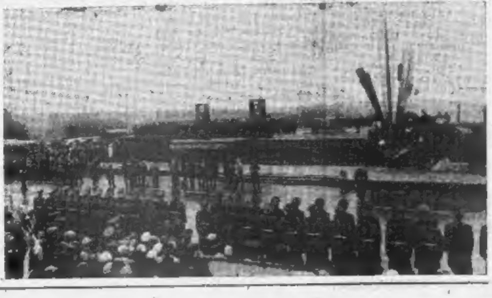

ИШТТА ДlАЙОЛАЕЛАР БЕРЛИНАГАХЬА БОДАЧА НАЬКЪА КОТАЛОН КИЛОМЕТРАШ

40 шу хьалха дlаболабелар вай Даьхен столицана — Москвана тlадолкхача наькъашка lалашмате боккха тlом. Из ха тlаккхоачаш дуьнеа хlама ца эшшаш еррига Европа шоашта чуоттас вlаштlехьдаьнна хинна немецко-фашистски агрессораш духьашхе чlоагlа хиннар. Советски Эскаро хьахьскхар гитлеровски вермахт эшадургйоацаш хиларах йола миф деш доацар долга, йохайир фашистски «блицкрига» планаш. Геттара бlаьхах хала а бар советски тlемахой фашистски Германе дуьнеца хlама доацаш капитуляци яьча 1945 шерарча бlаьстан денношка кхаччалца дlахобахьа боаш хинна никъ. Амма духхьал укхазара, Москвера лаьрхlа доладелар вай Берлине бодача наькъа километраш.

Подмосковья аренашка яьикха котало атта кланзар. Хоьш долчча бесса, цу ханне а шин шера тlом баь опыт йолаш а ше эшадаьча европейски мехкий ерригача тlемеи экономически ресурсех пайде ийбеш а хиннача моастагlчунга дикка совленаш кхаьчаяр. Советски Союзах вlалла дага а доацача хана лата а лета, советски бlу ерригача фронте тlехьашка баха болабелар гитлеровцаш. lалашмате хала оборонительни тlемаш а деш, тlехьашка дуйла дезаш хилар вай.

Шоай бовбеш боле нах вlалла лархlа а ца лоархlаш, советски столицана тlакхача гlертар фашисташ. Гитлера дlадехар lа долалехьа Москва дlалацар. Цудухьа, из хlама дара, «Центр» оалаш хиннача эскарий группана перегруппировка е а тlемаш деш тlерабаьнна нах меттаоттабе а йолаелар немецки командовани. «Тайфун» аьнна кодови цlи тиллар, цар цу операцех. Эша низаш кхьча фронташкара хьадовхаш Германерен хьатlа а эза, советскичул сояьбаьккхар моастагlчо ший бlу 1,4-зза, артиллери — 1,8-зза, танкаш — 1,7-зза, самолеташ — 2-зза.

Смоленск яхачь города юхе хиннача тlем тlа немций кийшачул тlехьагlа фронта юкъе цхьан юкъа сатем оттарах пайда а кийца, сихха Московски лостамера оборона чlоагlъе йолаелар советски командовани. Эскарца цхьана «Тайфуна» духьала отта кийчлуш бар столицера къахьегамхой а. Царех вlашагlъехкар ополченчески дивизеш, хьайора оборонительни рубежаш, ара а хецар ремонт а йора тlема техникаш герзаштех.

Цхьабакъда, фашистий низ хlаьта а боккха бар. Хlаьта 30 сентябре довхочо Орел — Тула — Москва яхаш хиннача лостамагlа наступлени йолайича, цо Брянски фронт хоадайир. Орел дlалаьцар. Хьал lалашмате кхераме дерзаш латтар. Юххера а Москвена го бе лаьрхlа, 2 октябре Вязьма — Москва лостамагlа наступлени йир довхочо.

Этта хьал сов цlенхашта хилар теркал а даь, Советски Лаьмкхехьарча Кертакомандоване Ставка решени ю Орловско-Тульски лостамера фронт ховдаь моттиг дlакъовла а Гудериана танкаш соцае а. Сихха цига дlийохийт командовани. Е со хьожаваь хинна хьалхара гвардейски стрелкови корпус.

Фе-десантни корпуса тlемахошца цхьана ийс дийнахьа тlехьашка ца боалаш летар тха гвардейцаш, подвижной оборона а яь, довхочун низ эша а беш. 10 октябре Мценск яхача города юххе Зуша олаш долча хий вlастошка ийе бола контрудар йир оаха моастагlчунна, хlаьта укхаза Гудериана танкаш юха а соцайир. Цу моттигера дlахьалхашкахьа хланзар уж шин кlира соцагlа хана. Ха лаьрхlача башха дукха а доацаш шин кlира, амма lелаьмате лоархlаме хилар из юкъ къулба-малхбузен лостамагlахьара Москвая оборона чlоагlъяра.

Орловско-Тульски лостамагlа къиза тlемаш лаьттача хана, моастагlчо вай Малхбузени Резервни фронтий оборона хоадайир, Вязьма районе советски бlун дакъа го а беш. Дукха хlама ца эшшаш шин кlирагlа чlоагlа духьале йир гона юкъе бисача советски бlуво. Цар дlахецанзар Москвана наступлени е лаьрхlа хинна 28 дивизи. Октябрь бекъалуш советски бlун цхьа дакъа врадабьлар гона юкъера. Моастагlчун тыле биса дукха тlемахойн командираш партизански отрядех дlаийтар.

Хlаьта а lалашмате боккха кхерам тlаьттар Москвана. Столица лоравра хоадамболлаш дола гlулкхаш дора Ставко. Цо цига дlатlаувзар резерваш, кхьдараша цхьана хьадир 5-гlа эскар, хlаьта из Можайски рубеже Бородино яхача города районе дlа а оттадир. Со хьожаваьвр цу эскара командующелла.

Цlаькха а дий ца луш дата латт сона ерригача Можайска рубежагlа, къаьстта а Бородинова юххе, къяна тlом болабенна Октябрь бетта 16-гlа ди. Бlаьш йола танкаши самолеташи яр моастагlий пехота наступлени хьалхоаташ. Амма тха эскара тlемахой юха ца бовлаш а лайра а лийтар. Массехк атака юхатехар. Сарахьо, керда низаш хьатlа а эза, цlаьхха а наступлени йолайир довхочо. Пехота а йолаш хинна 30 танк, фронтех тlех а диллха, бухь билла эскара наблюдательни пункта тlайолаелар. Управлени кхьчахьа дlаккхьа делча, из тlехьадар, цу тlа а яхьа моттиг а яцар. Тlехьара резерва хиннача 20-ча танкови бригадага хоам бир аз: «НП лостамагlа моастагlчунна атака е» аьнна. Наблюдательни пункте хиннача беррига наха, сихха топаш, гранаташ, лоталу смесь чуйола шуьшаш хьа а ийца, окопашка моттигаш лийцар.

Тlайоагlаш латта моастагlчун танкаш. Бlаргагу уллуврча окопашта чугlолла байдда царна духьала болхе бьделсийна бос бола комбинезонаш а юхаш боза нах. Уж ба танкаш юхагоха кийчлуш бола мотоциклетни полка тlемахой. Болалу якзаш цхьатара доаца тlом. Штаба эпсараш берригаза салташца цхьана — моастагlчун пехотана духьала тlом беш бар, артиллеристаши танкисташи тlахьежжаш оттар тlайоагlаш лаьттача моастагlчун тlема машинашта шо-шоай йоккхий топаш. Зlамагlа вола лейтенант Лященко командир хиннача танкови рото 15 фашистски танк йохайир. Хlаьта пехотинцийн группой эпсара Нечаева батерейк лораьлча опорни пункта юххе йохаьяьр моастагlчун тиъаь цаl машин.

Тlом бикъбенначa ханна сона чов хилар, санхетам чура а воашкаш. Хьанхийттача хайра сона моастагlа цу сахьаташка Бородино гlолла тlех ца воалаенниzга.

16-ча октябрал тlехьагlа низткъа текхар моастагlа, дийнахьон буси халла 2 — 3 километр хьалхашкахьа а воалаш. Из вувхьаш вар. Октябрь чаккхбоаллаш соцайир Москвана еш хинна гитлеровски наступлени, моастагlа оборона е волавелар. Цхьабакъда, Советски Лаьмкхехьарча Кертакомандоване Ставка керда наступлени юхатоха кийчлуш яр. Москве хьалдеш латтар оборонительни гlирсаш, танкаш тlаякхера кхераме йола моттигаш нъувлар аьшка эlийкаш оалаш хиннача хlамашца, духьаленаш йора доккхий ораш а доахаш. Кlарахьала аьшка саьргий карташ йора, минаш уттайора. Сихха хьайора стратегически резерваш, вlашагlдехкар керда эскараш, цу дахкье со командирелла хьожаваь 30-гlа эскар а. Цунна тlаккхийтар дах керда уральско-сибирски дивизи.

Сеца шин кlира дахьнячул тlехьагlа Москва дlалаца дагахьа юхатlагlерта болабелар фашисташ. 15 ноябре низ бола артиллерийски авиационни подготовка йир Малхбузен фронта къулбаседен фланга. Довхочун танкови группо — пехота а йолаш хинна 300 соагlча танко — чlоагlа хlама техар 30-ча эскара, из Волжски водохранилищагахьа гот а деш. Довхо Лама яхача хил сехьавела велча, вай танкаша флангагахьара хlама техар. Тlом баьта ара латтийсар 60 фашистски танки бронемашини.

Ерригача фронте тlа-тlа къиза боалаш латтар тlом. Волоколамски лостамагlа хиннача 16-ча эскара духьала яьнихар гитлеровцаша шоашта ишта пехота а йолаш йола 300 соагlа танк. Советски тlемахой турпалаш санна духьала латтар. Ишта, Дубосеково яхача разъезда районе 28 тlемахочо цхьан дийнахьа юхатехар массехк атака, йохайир 18 моастагlчун танк.

Моастагlа, геттара шортача темпашца воагlе а, ший танкови группашца тlавоагlаш латтар. Амма тхона зе ца дала йиш яцар из, тlатlа совъюолаш латтача советски бlун духьаленашта тlа а кийслуш, октябрь бетта сапна, вувхьа волавенна хилар. Гlулакх кlезиг-кlезига хувцалуш, тхона гlойле хургйолча оагlорахьа хувцалуш латтар.

Ихоана 3 декабрь да яхаш тховсара лаьцавар моастагlчун виъ салтех шин унтер-эпсари. Цар дийцарех гуш дар, довхо сихвенна ший оборона чlоагlъеш волга а вай наступлени е кийчлуш хиларах из саххуш воацилга а. Эрсийн кlалбиса ба, Москвана гонахье чlоагlъеш боахк аьнна хеташ хиннав из. Цу сведенеша хьийхар вайна де дезар фуд: тlема гlулакха эггара лоархlамегlа йолча цкъайнахьарча факторах, вешта аьлча моастагlчунна дага а доацача хана наступлени яра факторах пайда эца, кхьметтел нагахьа санна наступлени йолаеннача хьалхарча дийнахьа дерригa низаш хьатlазза ца хуле а. Цкъаьнатхьа еча наступлене эффект чlоагlагlа хилийтар духьа лаьрхlар гlулакх бус дlадоладе, артиллерийски, авиационни кийчо вlалла я а ца еш. Наступлени бийсан яро геттара кlезигйора танкаши самолеташи дукхагlа хилaро довхочунна еш йола гlойле.

Сатоссача хана хоадайир эскаро довхочун оборона. Моастагlчунна дага а ца хиннар хилар, из уйлах ведавар. Хвинахьа кхетадланзар цо хиннар фуд: къаьстта йола цхьа операци я из е контрнаступлени я. Вlаштlехьдалакхар наступлени еш бараш мел ба ха а. Операце хьалхара этап кхы дикагlа яла йиш йоалаш чакхъелар. 10 сахьат доаллаш эскара штабе хьегулайир еррига дахнеш: кlалйисай 61 танк, йохаьяй итташ йола йоккхий топаш, бlаьш пулеметаш, автомашинаш, хьалкхдай 36-ча гитлеровски моторизованни дивизе полка тlема байрахк — эггара къахкара моастагlчун байрахк!

Низ бола хlамаш йийттар советски бlуво фашистска эскарашта ерригача Малхбузен фронте. Наступлени дlахо сом а еш, цар делхабаь гаьна баьлар гитлеровцаш малхбузенгахьа лехкаш. 15 декабре lурра Клин яхача городе чубаьлар советски бlу.

Цу хана дукха яздора кхьача мехкий корреспонденташа Москвана юххерча «тамашах». Амма, хоьш долчча бесса, тамашаш дуьнен тlа хулаш яц. Цига хиннар дар советски наха фронте а тыле а массови турпалал гойтар. Москвана юкхе контрнаступлени яьча денношка советски бlуво мукъаьлйикхар 11 эзар соагlа нах баха моттиг, миллионал дукхагlча советски гражданашка юхакхачийтар паргlато, столицана 100 — 250 километр гаьна вакхар довхо. Москвана тlера кхерам дlабаьккхар. Цу ханна хlамаш йийттар советски бlуво Дона тlарча Ростовен Тихвинен районашка, уж городаш мукъа а йоахаш.

Фашистски инарала Блюментрита яздаьд Москвана юххе хиннача тlемах: «Из яр вай малхбоален кампани юхахьайза моттиг — Россе 1941 шера тlема юкъера йоаккхалургхиларга даьха дог дайнилга гучадаьлар эггара тlеххьарча минута. Хlанз чlоагlагlа лоархlаме дар блицкрига денош кхы юхадоагlаргдоацаш дlададаха хилар Германе политически кулгалхоша кхетадар. Тхона духьале даттар шиш тlема гlулакхашка диллача хlанзaлца йолча хана тlема аренашка ийсденна хиннача дерригача эскарел тlехдола эскар».

Кулгалдаь бlу Москвана тlагlийртача хана хlалахьхинна 4-ча танкови группа командующи Гот мукlарал ца дича валац Россена наступления яр политически гlалат хинна хилара. «Эрсий салте селла чlоагlа латар, — яздаьд цо, — кlийле цун мировоззренех йоаллаш хlама да, цунна Даймехка тlом бар из, цо тlамацар паргlа, цо еттар революце шийна деннараш дlадаха гlийртача фашизмана».

Укхаза оалаш долчча бесса, комментареш эшаш яц. Бакъахьа хургдар хlанзарча хаьнарча СССР духьала тlом бе уйлаш йолаш бараша из хlама гитлеровски инарала кхетадаьнца хьалхагlа кхетадоре.

Дукха ха йоалаш «Правда» корреспондента хаттараш жоапаш телаш, Л. И. Брежнева заявлени йир, «Цу тlем тlа ше котвалар догдоалаш ядерни тlом хьоабертба дукхьал ше шийна тоха дага волчо» аьнна.

Дмитрий ЛЕЛЮШЕНКО, эскара инарал, шозза Советски Союза Турпал. (АПН).

СУРТА ТlА: СССР Германзаццарча Низий Центральни кхаш я Москвая оборонана музея цхьан зале хьахьо-хетаьь экспозици.

В. КОШЕВОЙ сурт. ТАСС фотохроника.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Дуьней общественноста теркама юкъмоттиге

СССР — ФРГ: дика лоалахой хила дагахьа

Дуьнен халкъашта юкъерча вахара керттера событи лерхlаш да дуьнея тlа массанахьа а КПСС ЦК Генеральни секретарь, СССР Лаьмкхехьарча Совета Президиума Председатель Л. И. Брежнев Германе Федеративни Республике вахар. Дерригаш а лаьрхlача Рейна йистошка Бонне хула лаьмкхехьарча боарамера советско-малхбузенгермански кхоалагlа вlашагlкхетар да из. Цун лоархlама тlех мах бе хала да. Л. И. Брежнева Малхбузенгермански столице яьча хlара визито — 1973 шерен 1978 шерен май бетта — СССР-ан ФРГ-ен юкъера паччахьалкхений гlулакхий дегlаахара lалашмате йоккха дика влияни яь ца lеш, низ бола импульс ма яьйий Европерча разрядка ерригача процессан лаьттан тlарча машара гlулакх чlоагlдаран.

Советски Союзен Федеративни Республикан лаьмкхехьара кулгалхой вlашагlбеттабаларох цар вlашдухьал а утташ ена переговорашца йиш хулийт эггара бlарзагlа йолча дуьнен халкъашта юкъерча проблемашка кlоаргга хьажа, шин мехка юкъера тайп-тайпара дола бувзамаш дегlаахара маьхера опыт юкъаровзае йlаьххача хинна лаьрхlача цхьана леладеча гlулакхий кlийле чlоагlъеш уж шердара наькъаш белгалден. Л. И. Брежнева хlанзара визит шин оагlонна юкъера царех хlаранена пайдана дола гlулакхаш цхьана леладара, 1970 шерарча Московски договора кlийлен тlа советско-малхбузенгермански отношенеш конструктивно дегlакхувларе икъ ца хувцаш дlахобахьар за.

СССР-ан ФРГ-ен юкъера гlулакхаш дегlадоаладеча эггара лоархlамегlа йола моттиг хиний дlадахача итт шера торгово-экономически lилма-технически бувзамашна. Шин паччахьалкхен эггара боккхагlа бола кулгалхой вlашагlбеттабалар чlоагlа лоархlаме хинна экономически дахкье цхьана гlулакхаш леладара, договорно-правовой кlийле хьаяра. Дахача шера цхьаний федеральни канцлер Г. Шмидта Москве визит яьча хана, кулгаш яздир 1978 шера Бонне советско-малхбузенгермански вlашагlкхетер хиннача хана яь цу тайпара Соглашени дlахо дегlайоалаяьча, экономикан промышленностен дахкье СССР-ан ФРГ-ен цхьана леладеча гlулакхий кlийлен тlарча лостамий йlаьххача хана йолча программана. Уж кlийлен тlара договораш тlера ца доаллаш кхоачашду.

1970 шераца ийсдича иттазза соагlа дегlбенаб советско-малхбузенгермански товарооборота боарам. 1980 шера 5,8 миллиардага а кхоачаш. Нагахьа санна ФРГ 1970 шера Советски Союза арахьарча торговле иттлагlа моттиг лоацаш хиннале, дlадахача шера вай мехка торгови партнерий хьалхарчу пхенна юкъеяьхаш ю иза, хlаьта СССР капиталистически мехкашарча торговле цу хьалхара моттиг лоаца ФРГ. Хlаьта 1978 шера Бонне ше визит яьча хана, Л. И. Брежнева хьалхашка оттаяь 1978 шерагара 1980 шерага кхаччалца товарооборот алсамьяккхар денхар кхоачашдаь. Цул совнахьа, торгово-экономически бувзамаш 2,5-зза тlаккхийттаб цу юкъа.

Шин мехка юкъера торгово-экономически lилмано-технически бувзамаш шоай дикалла диллача хувцалуш, экономика дукхахча доакъошта юкъера бувзамаш чlоагlдаь, компенсационни кlийлен тlара яраш а юкъе йола, йоккхий йlаьххача хана лаьрхlа проекташ цхьана кхоачашъе доладелар оагlош. Кхы цхьаькха масал лархlа мегаргда, производственни кооперации саннача, гулаьнна башха дукха ха йоацача, амма чlоагlа перспективни йолча корта болча гlулакхий формах. Хlанз укх сахьате советски организацештеи малхбузенгермански фирмаштеи юкъе яь я партнераш вlаши дика бовзаш, производственни програмаш вlаши екъарга яховчаш айхха цхьана гlулакхаш леладеш хилча мара е йиш йоаца производственни кооперацие дахкъера шийтта соглашени.

Вlаштlехьдоалаш латт кхоалагlча мехкий рынкашка экономически lилма-технически дахкъе цхьана гlулакхаш леладелга: кхоачашду, масала, Исландена, Аргентинана, Грецена цхьана энергетически оборудовани лоаттаелга. Шоаш дика хилар хьахьенхад, ФРГ советски арахьарча торговле а транспортни а организацеша дакъа а лоацаш йола общеставш хьаяр саннача, торговле организационни формаша (хlанз укх сахьате боллх беш я ворхl цу тайпара йола общество).

Белгалъяь шин оагlоно цхьана гlулакхаш леладара програмаш кхоачашъйурглаш, шинна а мехка lилма, техника, технологи дегlайоалаеча дахьхача дикача толамех пайда ца ийбича. СССР а ФРГ а lилманхойи специалистийи низаш вlашагlа ца техача а. Хlанз укх сахьате толамца кхоачашъеш я машиностроени, станкостроени, приборостроени, электротехника, хими, металлурги, юрта боахам, экономика кхылола доалъош чулоацаш йола 35 соглашени. Даим совъюолаш латт советски организацешца шинна а оагlонна пайдана йола контакташ еш йола ФРГ фирмаш.

Малхбузенгермански фирмай викалашкара Советски Союзаца цхьана леладеча корта а болаш долча гlулакхий дегlаахарах дувцар дийхача, дукхагlа долча дахкъе, торгово-экономически бувзамий овлаш кlоарга хиларгара хьаболалу уж. ФРГ хlама леладуш болча наха дагах дlахка бlаьшере чанхйоалашн хlанзаръяр йолаеннача хамен а тlехьа шоай промышленни фирмаша Россеца контакташ еш хинна хилар. Хlаьта цу хана а шинна оагlонна пайдана хиннай уж контакташ. Малхбоалениен Малхбузениен юкъе лелаш дола экономически lилма-технически дахкъера гlулакхаш шинна а оагlонна пайдана хилар вай хана къовсаме хlама дац. Цунна духьала воалаш вац соца къамьлаш хиннача ФРГ хlама леладеча цхьакхча а саг. Долчул бесса ард вай: цу тайпара проекташ а гlулакхаш леладаро lалашьяо Малхбузен Германехь ах миллион сага болх бе моттиг. Из хlама гlертара лоархlаме да, ФРГ промышленни предприятеш алхха 60 — 70 процент мара бе болх ца хилараа, хlаьта бе болх боцача наха эскар цига 1,3 миллион сагах латтаб хилара а.

Цхьана уьттаь проекташ СССР территоре тlа кхоачашъеча дакъа лувцар йиш хулийт ФРГ компаней керда lилма-технически индустриальни мугаш даха. Масала, магистральни трубопровода йохкача цар даьхна лувцар бехьан долаш — хlаьта цу дахкъе хоьш долчча бесса, дуьнея тlа эггара йоккхагlа я СССР опыт, — малхбузенгермански промышленноста торо я кхача мехкашка цу тайпара проекташ кхоачашъеш советски технологех пайда эца.

Цхьабакъда, Советски Союзой Германски Федеративни Республикой экономически дахкъе цхьана гlулакхаш леладар дегlаахаро цхьаннена а за ца дой а, эггара реакционнегlа дола низаш, эггара хьалха США дараш, дlахо а гlерташ да ФРГ а шоай кхыбола малхбузеневропейски союзникаш а вай мехкаца цхьана гlулакхаш леладара наькъа тlара баха. Тlеххьарча хана цар эггара хьалха де лерхlаш хиннар дар турбаех хийца Малхбузен Европана Сибарегlара газ лоаттаяраш «Уренгой — Ужгород» яха магистральни экспортни газопровод юллача малхбузени фирмаша дехъа ладараш йола керда соглашени йохаелга. Дагадохийтаргда вай, США президент Рейган ше Оттаве «йоккха семерка» вlашагlкхийтта хиннача хана малхбузеневропейцаш цу сделка тlара баха гlерташ хиннилга. Цу гlулакха укх деношка ФРГ енийа США госдепартамента бокххийча хьакнех латта делегаци. Цхьабакъда, селла чlоагlа шоашта тlатеlа боллашехьа ФРГ политически а хlама леладурий а гlоаараца тlаацац Вашингтоно ду шоашта венне дола хьехараш.

ФРГ политически хlама леладурийн гlоарий хиннах болча моллагlча нахаца тlеххьарча бетташка нъамаьлаш де ца дийнача, цар массане а, цхьан тайпара жоп лаш телар, мехка экономика «вlалла хила йиш йоацача бесса» Советски Союзо лоаттаеча энергоносителех тийша йолаш я ахаш малхбузехьара немций кхерабе гlерташ онеакал дехьара тlагlертта дуацарий хьакъехьа аз деча хаттараштa: геттара харц йора из соа дукха нертахйоаха теаис. ФРГ чlоагlа хам беш ба Малхбузен Германена эшача газах 30 процент луча советски газ лоаттаярах йолча кердача соглашене. Хlаьта «турбаштал» яха керда сделки дlахорча проекташта реализаци елгеи хьаллоацаш малхбузени промышленникашашта кхуалача керттерча аргументех цаl я советски мохк, цуннача шерашка цхьана гlулакхаш леладара практико хьахьокхача бесса, тешаме торгови партнер хилар. Советски паччахьалкхе шинна а оагlонна пайдана бола дуьнен халкъашта юкъе кхахьегам бекъвра никъ лаьца хилар.

«Чlоагlа лоархlаме да, — белгалдаьккхар Л. И. Брежнева «Шпигель» яхача журнала еннача интервью тlа, — вай экономически бувзамаш дукххьал тахаьхарча дено дlалахьах ка латтаь, шерра перспективе йоллаш хилар. Цу тайпара цхьана гlулакхаш леладараш йола дика ябелшо да, сона хетарахь, XXI бlаьшерен юкъе а кхолоацаш йола вай цхьана уьттара проекташ. Уж, шеко яц, бохкама дахкъе хиннача дагlа, политически дахкъе а лоархlаме я — цу деша эггара дикагlа мехlанагlа. Экономически бувзамаш йlаьххача хана йолча перспективе тlа хьалхаяьннача леладара ориентаци хилар а ма дий».

Владимир МАРКОВ, АПН комментатор.

ЯПОНИ. Мехка демократически низаш герзаш lовделга юхатохара тlехьа, дерригача дуьнен тlа тlема потенциал совъялкихара духьала дlахо къовсам лоаттабеш да. Водородни атомни бомбаш хьаяра духьал къовсам лоаттабара йолча японски Совета тlахьехамагlа вlашагlъехк атомни бомбаех доалача зена хетальча темах йола фотовыставкаш.

СУРТА ТlА: город Гафурча фотовыставка экспонаташка хьожаш ба цига баьхка нах.

Джапан пресс — ТАСС сурт.

ГАЗЕТ ДЕШАРАШКА

Хьамсара новкъостий! ХьагӀанхоечаш патт 1982 шу — вай парте, дерригача советски халкъо КПСС XXVI съезда решенеш кхочушъеш болх бу шолларӀа шу, СССР вӀашагӀъелла 60 шу, Нохч-ГӀалгӀайчен автономе 60 шу, нохчийн гӀалгӀайн шоай лоӀамагӀа Россеца юкъебаха 200 шу дузаш доле шу. КПСС ЦК ноябрьски (1981 ш.) Пленумо, цигаКПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева дьйча къамаьло къьгга хьалхадаьккхар 1982 шера а бӀарччача пятилетка а планаш толеме кхочашъяра де дезар.

Газет дешараща тетар редакце планаш оттееш ноаргӀама эцар дузъа шуца дегадоала безам ба тха. ТӀедоагӀача шера «Серделе» газет мишта хилча бакъахьа хет шоана? Шоана бакъахьа хетачо тхона гӀо дергда газет дикагӀа де, республикера, къахьегама коллективашкара вахар дикагӀа, дизагӀа дӀадоаланйта, де лерзӀачоа дукхагӀа уйла тӀаухийташ парте XXVI съезда решенеш кхочаш миштa ю дувца.

Тха ха безам ба укх шера оаха лелаль рубрикаш шоана тоъам беш ярий, оаха газета тӀе дийцеча керттерча дешеех шоана фу хет. Шоана дегадоэийта лов тхоне тӀедоагӀача шере газето шийн оагӀонаш тӀа хьехадергдоле керттера дешаш интернационални, патриотически, атеистически кийтам бахара, хьакъий доттагӀалла; кхин доакха нравственни гӀулакхаш чӀоагӀдерах долга.

Газето шийн теркаме кӀал лоаттаергья социалистически яха, коммунистически кьисаперча къахьегама опыт, балха дерригача производственни доакъошка лекха оасарле йолаш къахьегара эша хьалеш хьа мишта кхолл.

Оаха дувцаргда дунен халкъашта юкъерча гӀулакхех, вай мехкарча союзни а автономни а республикашкара, крайшкара, областашкара гӀулакхаш мишта лел.

Кӏезига моттиг дӀалоацаргъяц дешитеи новкъоштеи деча дезаш хьалкхебара, унакцӀено лоралра кьакьехьерча хьелашеца, опыт йолча юристаша дувцаргда советски законодательствах, граждений бакъонех, цар декхарех.

Язде тхога белгалдаьчуй совгӀа изы сенех дийцача бакъахьа да, малагӀа дешаш да шоана дегадоаххаш, оаха кьоаха ца деш дуташ. МалагӀа темаш могаю оаш тхона.

Шун хьакъташка хьежаш да тхо, хьамсара новкъостий.

Грознерча экранаш тӀа

«ЦӀЕЧА ӀАЖИЙ ХА»

Ниттта цӀи йолаш да «Адамий Хьаван», «Сай езачуна лаьрхӀа дола жовхьараш», «Снежная свадьба» яхача фильмай сценареш язъьйча цӀи хезача дагестански йоазонхочун Абу-Бакара Ахьмада доазаш долча повеста мотивах Свердловски киностуде режиссера Николаевский Олега оттадаь фильм.

Кий техача хьай йиӀиг Ӏо ца йоже, мавре яхийта мегаргъя из, йоах къаьнарча дагестански кица. Нитта хетаца ва Чабку-СаӀидага шийн йоӀ Исида дӀаяла безам, бола цун да Мирза а.

Бакъда, хӀана яц кьонахарча фу дага да а ца хоаш уж тайпа гӀулакхаш леладу ха. Исидана веза кхьвар. Цу дукха шоайла безачар тайпа-тайпара киловзалаш лелаю, дар-доацар дувцаш хьатӀавоалаве гӀерт Мирза шийн йоӀ Исида Кара-Будаега яхийтара. Массайолча комедешка мо, укхаза а дерригa дика вӀаштӀехьадоал — Исида йоъда Кара-Будаега. ХӀаьта, тӀехьадисача гӀулакхашта Ӏалаьмате чӀоагӀа мутӀахьа воле Мирза, тӀеххьара а кхет ше леладаьр йийса доацилгах, уж тӀехьадиса гӀулакхаш хьалдувцилга харцдолгах.

Фильме дакъа лаьцад Волшаниnова Неллес, Гриневич Андрея, Арартян Артьшеса, Гуцол-Ильина Неллес, Весник Евгене, Егоров Анатоле, кхыча артисташа.

Фильма композитор — Кажлаев Мурад.

«БАЬЦЦАРА КХАВ ТӀАРА ЛОА»

«Ленфильм» яхача киностуде даьккхача укх фильма тӀа юацар советски наха Ӏалаьмате дегайоалла проблема я. Хье ваьча, хье ваьхача моттигера лаьтта хьо лоархӀаш а дезаш а хилар, хагирхой ахархой хулаш юрта баха а болх бе а бусаш хилар— из я керттера проблема.

Фу эш цу гӀулакха? Мишта вӀаштӀехьдаргда из? Цунах лаьца дувца а дувц, къувса а къувс фильма турпалаша юртарча школа дешархоша, цар хьехархоша, фильма автораша Шим Эдуард, режиссера Морозов Валентина, цу турпалий ролаш ловзаеча актераша Нифонтова Руфинас, Еремин Владимира, Соловьев Юрс, Демьяненко Александра, Агеева Ольгас, Веселков Димас, кхычар.

«ВАЛЕНТИНА»

«Мосфильм» студе кинематографисташа вайна гойт «Сохкарча аьхка Чулимске хиннар» яхача Вампилов Александра пьеса мотивах сценаре автора а режиссера а Панфилов Глеба даьккха «Валентина» яха фильм.

Фильма керттера турпал я Ӏалаьмате чӀоагӀа нахах тешаш, нах безаш, из бахьан долаш уж нах а дикха дикатӀа хулийташ лела барайтта шу даьнна Валентина яха цӀи йола йоӀ.

Шаманов яхача следователца цун болча безамо, нахах а шийх а тешаву из. Цу психологически драме вайна гуш дар хул хӀана вай хана тайте уллача Чулимск яхача городе духхьал цхьан денисн бийсаниех.

Валентина роль ловзаю Михайлова Дашас. Шаманова роле ва РСФСР заслуженни артист Нахапетов Родион. Ба укхаза дакъа лоацаш кхыбела, вайна безаш а бовзаш а бола артисташ.

ЮХА А ЭКРАНАШ ТӀА ДА «ЗУНГАТИЙ БОАРЗ»

1971 шера венгерски кинематографисташа даьккхача фильмо дувц е вай бӀаьшере дӀайолаенначa хана Будапешта гаьна йоаццаш лаьттача кхалнаьха цхьан монастыре хинначох. Нана-хьехамча синначул тӀехьагӀа шоайла шц товбе а хиле, дӀа-хьа бозьалу цу чура кхалнех — цхьабараш гӀерт синача цун никъ дӀахобахьа, шолагӀбараш — дерригa а хувца.

Енначун моттиг хьалаца езаш я Вирджиния яха цхьа «Нина», бокъда, цо шийн «йижараша» хьовзаль киловзалаш, цар тийшаболх, литам, ихьдола хари гӀулакхаш ла а сатоха а ца могаш, цар корзагӀа яьиксте ше йийна техе цӀаьхха ла...

Фильме дакъа лоацаш ба цӀи хеза венгерски артисташ Тёрёчек Мари, Вашш Ева, Пап Ева, Кохут Магда, Макай Маргит, Шаллерова Ярослава, Сабо Габриела, кхыбараш.

В. КОВАЛЕВА,
Нохч-ГӀалгӀай паччахьалкхен кино методикабинета йоккхагӀа йола редактор.

ФЕ ХИЛА

НаькъагӀа лелара кхервмале Ӏалашъалга укх тӀеххьарча хана йоккха социальни проблема а хинна дӀаэттад. хӀаьта из къоастаюлургьяц мероприятей бӀарчча комплекс дика чакхальккхача мара.

Авареш кӀелагьяра эшаш тайп-тайпара дукха хӀамаш да: наькъагӀа леларий дисциплина, водительски кадраш дикагӀа кийчъяри царна хьехам балари, транспортни средствай конструкция, улицийн наькъийн дикал, мел эшача хӀамашца кийчо яь уж хилар.

Из проблема къоастаеча лоархӀаме дакъа лаца дезаш я наькъагӀа лелара порядкаш из лораяреи регламентаци. Транспортаца дувзаденна наькъашка хаттараш хулаш хилара бахьаний яьча анализо хьахьокх, керттерча даькъе наькъагӀа леларе правилаш телхаярах республика наькъашка эуламаш хулаш хилар.

НаькъагӀа лелара правилаш эггара чӀоагӀа телхаелга да мишин бокъо йоаццаш сиха лаллар. Правилаша сухала хьадда боарам оттабу цхьаццайолча моттигашка — городашка, нах кийца водача хана, тӀехьайийза машин хилча. Цигара юхвийккхача, наькъа хьалашка хьежжа водитело ше хорж кхераме йоаца сухал. Из-м кхетадеш а да — моллагӀа моттиг нийсъелга а вахара кхерамале Ӏалашъеш бола хьадда боарам оттабе вӀаштӀехьдаргдац.

Белгалдоаккхаргда вай, сухал тӀехъяхари сов сиха вахари бе-бе хӀамаш хилар. Наькъа цхьайолча моттигашка (хӀама дика бӀаргагуш дукъала хӀама йоаццаш болча нийсача, шьрача, бекъача наькъа тӀа) сахьата 80 километр сиха лалла а мегаргья машин, хӀаьта наькъа тӀа ца била, тоабеш латташ, дукха гӀашлой гублекна хилча 50 километр сиха вахар а кхераме хургда. Цхьабакъда, эггара дикагӀа да наькъа хьалашка хьежжа сиха а шортига а лелар, хатар хург ца хиларах бола тешам дукхагӀа бе тӀаккха.

ЗӀамигача АтагӀара Шивла бодача наькъа тӀа УАЗ-452 яхача Аргунски РСУ доалахьарта автомашинаца водаш сов из сихьярах юхакъовла ца а могаш трактора тӀатехай водитела М. Шовхаева.

№ 7 йолча треста МУС автобаза доалахьарча автобуса водитела Старопромысловски шоссе гӀолла водаш, догӀа дийлха вика тӀаьда боллашехьа а сов сихьярах юха ца а къоалалуш «Камаз» тӀехьара тӀатехай из. Уж шаккха моттиг нийсъенача 4 сага чӀоагӀа лозадаьа.

Пассажирски автопредприяте доалахьарча «Икарус-260» яхача автобуса водитела С. Ш. Джовтаева Р. Люксембург улицагӀарча светофора ЮтӀакхоаччача хана хьалхашкахьа сецача легковой автомашина тӀатехай из юхасоцае ца а кхувш.

Уж авареш сов сиха машинаш лехкарах хинна ца Ӏеш, наькъагӀа лела кхыбараш теркал ца барах а хиннай.

ДӀадехача кӀирагӀа (26 ноябрера 3 декабре кхаччалца) республика наькъашка 16 авари хиннай 5 саг ве а вуш, 22 сага човнаш а еш.

ЧИАССР МВД ГАИ.

МОСКВА. Тикай торгова залашта лаьрхӀа холодильник прилавкаш, витринаш, тайп-тайпара контейнераш, кхыйола оборудовани, хӀаьта нитта оптови розничи торговле гӀонна долча балхашта механизаци яра эша оборудовани кийчъеш и торгови машиностроене Еррнгсоюзни Ӏалматохкамен экспериментально-конструкторски институт. Укхаза бокха болх бу нитта общественни кхачай предприятешта йола оборудовани хьайра а. Цу оборудоване торо хулийтаргьа йоккхийча фабрикашка продукташтa обработка ярей кхача кийчбарен дерригa балхаш цхьана вӀашагӀтоха, кафен столовешнен алххa из кхача бӀоахбе мара ца бешаш.

ХӀанз ВНИИторгмаше проект оттаеш я заказаш хьакийдара, царна комплектаци яра, уж дӀателара дукхагӀа дола балхаш, механизаци автоматизаци яь хургдола кхачан продуктай тика хьайра.

СУРТА ТӀА: Московски энергетически института кафе-автомат. Кафе цхьан сахьата гӀулакх ду ши эзар гаргга сага.

Б. КОРЗИНА сурт. ТАСС фотохроника.

Безаме вӀашагӀкхетар

Укх деношка бӀаьш бола профтехучилищай дешархой бар «Юбилейный» яхача кинотеатре шоашта Ӏалаьмате дукхаезача Нохч-ГӀалгӀай АССР халкъа поэтессаца Ахматова Раисаца вӀашагӀкхета баьхка.

Массаьс а безам тӀабодаш, массанена а дег тӀара езалуш шийн тайпара тамашне хоза йийшар Раисас шийн стихаш, дийцар шийн кхоллама наькъах лаьца. Хоза, сакъерзаме йийшар Ахматовай стихаш цук кхоллам безаш лоархӀаш болчар а. Цул тӀехьагӀа цига гулбеннараш хьожаш хилар «Ахматова Раиса» яхача, поэтесса кхоллама виикъ, шийн стихай переводчицаца Озерова Иринаца поэтесса доттагӀлеах-бувзамах дувцаш долча фильмага.

Профтехучилищай дешархошта боккха кхетам луш, царна эстетически салоӀам беш чакхдаьлар из сакъерзаме вӀашагӀкхетар.

С. ШАХЗАДОВА,
№ 12 йолча ГПТУ дешара-кхетама балха директора заместитель.

ИЗ МАССАНЕ А ДЕКХАР ДА

ХӀара шера тоалуш, хозлуш латт Грозный. Цу гӀулакхо дог гӀоздоах вайх хӀаране. Гуш да Грозненски горисполкома а райисполкомаша а цу балха йоакхо елга, из айбу Нохч-ГӀалгӀайчен столица хӀара гражданика бехктонхам, хӀаранена хьалхашка оттаду город цӀенагӀа лелара декхараш, тӀахьех цу гӀулакха декхарийла йола организацеш тӀахьожим лелабе, хари волчунгара де дезар хьадеха, бехктонхаме оза.

Дукхазза дийцад Новые Алды яхача поселке дукха бӀеха моттигаш я, яхаш. Цхьабакъда, хувцаденна хӀама доацаш, хӀанз а бӀеха моттигаш дукха я цига. Из поселок-м юстара а ма уллий, цхьабакъда, вӀахла ла мегаргдолаш хӀама дац города юкъе уж тайпа бӀеха моттигаш хилар. Хьаьаргьа вай, масала, С. Орджоникидзе цӀерагӀа майда. Укхаза я кондитерски хӀамаш йохка № 13 йола «Грозный» яхача машинанькъа станице ресторана ларек, хӀаьта цунна гаьна йоаццаш Ӏокхийса ида бытовой нувхаш. Массаза а бӀеха хул укхаза, даиман догӀан хий латт. Хоттен колдн хьувш, дукхача хана дена лаьттача хини кхьча бӀехача хӀамайн хьаж лоиш вала веза укхаза майда тӀара А. С. Пушкина цӀерагӀча улица уӀа. Милицена, санэпидстанце болхлошта ца гуш да из? Тамаш я дале.

Укхаза, автобусаш, троллейбусаш сецача моттиге дукха нах гулу, царна юкъе бераш дараш а болаш. Цхьан хана общественни хьаштагӀа ир укхаза, хӀанз из а дӀаьнкхай, наха Ӏоховша гӀандаш даш. бакъда, дохкаш генаргаш да, цар чӀорех хьалйила хул из моттиг, Ӏонхийса наьхаташ, кхыйола нувхаш яда.

Цено а цхьалха а яц индивидуальни цӀеноа дагӀача городерча цхьайолча моттигашка а.

Вай республика а вай город а доккхача цӀейшта накъанода. ТӀадоагӀача шера вай дездергда доккха кхо цӀей — СССР хьахинна 60 шу дизар, Нохч - ГӀалгӀай автономин яь 60 шу далар, Нохч-ГӀалгӀайче шийн лоӀамагӀа Россена юкъеяха 200 шу дизар.

Уж деза деноаш тӀадоагӀалга а хоаш, вай город тоае, хозье, цӀечье декхарийла ва вайх хӀаранир. Вай город меттел, Нохч - ГӀалгӀайчен еррига городаш а юрташ а цу цӀейшта вай накъадоллхаш цӀенен хозен хулийтилга вайна тӀадуж.

М. ФЕДЯНИН.

Оаха яздаьчун лерагӀа

5-ча ноябре тха газета тӀа араяьннаяр «Болх тоабе гӀерташ» яха Наьсарев райпона чубоагӀача массеях тикаех язъяь статья. Цунах лаьца редакцега жоп дийтад правлене председатела декхараш кхоачашдеш волча А. Местоева. Цу тӀа по язду: «Назрановски райпо правлене хоам бу, укх шера 5-ча ноябре «Сердало» газета тӀа кенатеха араяьннача «Болх тоабе гӀерташ» яхача статьях лаьца райпо правлене шийн шерача заседане дийна хиларах. Советски торговле правилаш телхаярах № 46 йолча тика заведующена Б. Богатырева, цу тика продавеца М. Долгиевана строги выговораш яьй, № 52 йолча тика заведующена М. Барахоевана замечани яьй, хӀаьта № 34 йолча тика заведующена М. Хамиевай бехктокхамах довла дош дувцаргда аргӀанарча профотпускера из араяьлча.

Отраслевой объединеней директораштa тӀадилаад торговлен общественни кхачани предприятей балха лоаттабу тӀахьожам чӀоагӀбелген тоабелген».

КОМАНДАШТА ЮКЪЕ—КХОАЛАГӀА

Профсоюза шоай хӀамеча спортивни общественай Еррнгсоюзни Совето город Майкопе чакхъяьхар дзюдох латии олимпийски кийчон опорни пунктаиста юкъе хьалхло яьккара яхьаш. Цига дакъа лоацаш вар Майкопера, Минскера, Грозмера, Тбилисера, Горера, Ригера, Кишиневера, Красноярскера, Ленинаканера 90 дзюдоист.

Командни зачетах Нохч-ГӀалгӀайчерча дзюдоисташа кхоалагӀа моттиг яьккхар.

Шо-шоай доала категорех хьалхара моттигаш яьхар Вараев Баширеи Джамалдаев Хьамзатеи, хӀаьта Чахкиев Ахьмадах бронзови призер халар.

Цу яхье вай спортсменаш кийчбаьраш ба тренераш — РСФСР заслуженни тренер Ф. Куцели спорта мастер В. Волгинн.

Р. ШАФИЕВ,
Еррнгсоюзни категоре судья.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

САЛОАЧА ДЕНОШКА

5 декабрь

В. И. Ленина цӀерагӀа культура Дворец. 9.00. «Даькен лаьтта» яха радиоконцерт. 10.00. «Юбилейна накъадолхаш» яха радиогазет. 11.00. «Фаьлгийн приключеней дунен тӀа» яха кинофестиваль. «ЮхайоагӀа Вероника» яха кинофильм. 14.00. ГӀордане нховле. 19.00. Болх беш я «ВӀашагӀкхетар» яха дискоклуб.

Химикий культура Дворец. 12.00. «Светофор» яхача клубе заседани. «Улица тӀара хьа гӀулакхаш» яха беседа. 17.00 Дика йоазаш йолча музыка концерт. 17.30. «Болх беш а лхаш а я ленинени стратеги», яха лекци. 18.00. «Нохч-ГӀалгӀайчене гӀолла» яха кинопанорама.

«Оргтехника» объединене культура ЦӀа. 10.00 «Хьалхагашта Ӏан кийчо яра мишта кийчдала веза» яха беседа. 13.00. Болх беш я яллиезарий клуб.

6 декабрь

В. И. Ленина цӀерагӀа культура Дворец. 9.00. «Россе мийниг» яха радиоконцерт. 10.00. «Юбилейни талгӀе тӀа — пионери» яха радиогазет. 11.00. «Фаьлгийн приключенеш дунен тӀа» яха кинофестиваль. «ЮхайоагӀа Вероника» яха кинофильм. 19.00. Болх беш я «ВӀашагӀкхетар» яха дискоклуб.

Химикий культура Дворец. 9.30. Болх беш я «Кӏай ладыл» яха клуб. Шахматни турнир. 10.30. «Шашкене кхоллам» яха беседа. 11.00. Болх беш да «Нийсархо» яха берий кинотеатр. Бераштa зола мультфильмаш. 14.00. Волейболах йола спортивни яхьаш. 18.00. «Нохч-ГӀалгӀайчене гӀолла» яха кинопанорама.

Н. К. Крупская цӀерагӀа культура Дворец. 14.00. Машиннаьчъахой революце. тӀема. Къахьегама сийлен гӀулакхий халкъа музей. «Хьалхарча пятилеткашка грозненски машиннаькъахоша лаьна дакъа» яха беседа. 15.00. Болх беш да «Къона ленинец» яха берий кинотеатр.

«Оргтехника» объединене культура ЦӀа. 11.00. Болх беш да «Росинка» яха берий кинотеатр. 13.00. Болх беш я дешархочун салоӀача ден клуб.

М. Горьке цӀерагӀа клуб. 14.00. Болх беш да «Искорка» яха берий кинотеатр. 20.00. Болх беш я «Икар» яха дискоклуб.

ТИРАЖ ХУРГЬЯ

Укх шера 27 декабре город Алма-Ате хургья 1981 шера СССР ДОСААФ-а шоалагӀа арахийцача лотерея кхаж боагӀаш йола тираж

Цига ловзаергья «Волга» ГАЗ-24, «Москвич-412» ИЭ, «Жигули-2101», «Запорожец-968» М яха 640 автомобиль; «МТ-10-36 (Днепр)», «М-67-36-Урал-3», «ИЖ-Юпитер-3-01», «Восток-3» яха 1920 мотоцикл; «Кама», «Десна» яха вӀашкаехка 3520 велосипед; туристаша лелаю тайп-тайпара 17760 предмет; 5600 кино а фото а аппарат; 21600 магнитофон, электрофон, радиоприемник; 3200 электросамовар, хӀаьта иштта дукха сахьатеш, электробриташ, кинопроектораш, кӀувсаш.

ШоалагӀа арахийцача лотереех дерригa а ловзадергда 7.680.000 хӀамайи ахчани кхажамаш, дерригаш а 20 миллион сома боарам болаш.

Лотерея чакхъяьккхарах гулдаь ахча дешара эладеш, спортивни гӀирсаш хьалдарга, оборонни Общества материально-технически база шерьярга, спорта тӀема-прикладной технически тайпаш, оборонно массови болх дӀахо дегӀабоалабарга дӀадохийт.

СССР ДОСААФ лотерея билеташ эца йиш я ДОСААФ юкъхьанцарча организацешкара, «Союзпечать» киоскашкара.

Аьттув балба шун!

ТЕЛЕВИДЕНИ

5 ДЕКАБРЬ

I ПРОГРАММА

9.00 — «Ха».
9.40 — Ӏуйранара гимнастика.
10.10 — «АБВГДейка».
10.40 — «Шоана, дай-ноаной».
11.10 — «Дика товараш — дукхагӀа».
11.40 — «Радуга». Халкъа юкъарлама телевизиони программай IV Дунехалкъашта юкъера фестиваль (Финлянде).
11.55 — «Планет». Москвана тӀаегӀерташ хинна немецко-фашистски эскараш докъадь 40 шу дизарга.
12.25 — Сийлахь - боккхача тӀемо далей темагӀа йола фильма.
12.55 — «Маьлха хьадоной».
13.20 — «Каунас музыкальни».
13.35 — «Дешара го».
14.20 — «Спортлото» 48-гӀа тираж.
14.30 — «БӀаргагушдар — тема хьалалар».
15.30 — «Керадараш».
15.45 — «Хеза чу йоагӀа цӀа». Телевизиони художественни фильм.
16.15 — «Котало ьыккарий». Фронтерча доттагӀий клуб.
17.45 — Политически обозревателa В. П. Бекетова къамаьл.
18.15 — Дунен халкъашта юкъерча конкурсий лауреата Л. Тимофеевас дӀалокх (фортепьяно).
18.40 — «9-гӀа студи».
19.40 — Хоккеях йола СССР-а чемпионат. «Динамо» (Москва)— СКА. КхоалагӀа период.
20.20 — Москвана уллув хиннача тӀема 40 шу дизарга. «Халача сахьате». Художественни фильм.
22.00 — «Ха».
22.35 — «Шун письмош», Музыкальни программа.
23.20 — Москвах долча документальни фильмай программа.
23.30 — «Керадараш».

II ПРОГРАММА

9.00 — «Ха».
9.55 — Телевизиони документальни фильмай программа.
10.40 — «Ӏуйранара почта» яха музыкальни программа.
11.10 — «Къоначар карессаш».
12.05 — «Пакин доарка берех». Телевизиони документальни фильм.
13.00 — «Искусство дунен тӀа». Нохч-ГӀалгӀайчен халкъа поэтессай Р. С. Ахматовай стихаех лаьча малеш (нохчий меттала).
13.35 — «Увлеченность» яха НГӀАССР заслуженни культура болхлочун В. М. Реутовах йола телеочерк.
13.55 — «Илли-31». Ташкентера передача.
15.25 — А. Арбузов. «Сайранара сердал». Моссовета цӀерагӀча паччахьалкхен академически театра фильм-спектакль.
18.00 — Хоккеях йола СССР чемпионат. «Динамо» (Москва) — СКА. ЦхьоалагӀеи шолагӀеи периодаш.
19.30 — «Музыкальни киоск».
20.00 — «УнахцӀено». Ӏилман-популярни программа.
20.45 — «Бийса даьккъала хийла шун, бераш!»
21.00 — «Скульптор Михаил Аникушин». Телевизиони документальни фильм.
22.00 — «Ха».
22.35 — «Ковчача дьи лерагӀа». Телевизиони художественни фильм. Хьалхара сери.

6 ДЕКАБРЬ

I ПРОГРАММА

9.00 — «Ха».
9.40 — «Зарядка а цӀаьнтта!».
10.00 — «Суоми мохка ашараш» (Финлянде).
10.30 — «Будильник».
11.00 — «Советски Союза гӀулакх дем ва!».
12.00 — «УнахцӀено». Ӏилман-популярни программа.
12.45 — «Ӏуйранара почта» яха музыкальни программа.
13.15 — «Советски Союз — дахола декьарча хьалий бӀаргаш».
13.30 — «Юртара сахьат».
14.30 — «Музыкальни киоск».
15.00 — Н. Друцэ. «Тха къонала оалхазараш». Паччахьалкхен академически СССР-а Союза ЗӀамигача театра фильм-спектакль.
17.15 — «Кинониккъбара клуб».
18.15 — Мультфильмаш.
19.00 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
19.45 — Финляндие къаман цӀейга — корталмуаьлле дӀахтайнаьча денга. Финляндие телевизионе программа.
20.35 — «ТӀехбараиштa духьала баь тӀом». Телевизиони спектакля премьера.
22.00 — «Ха».
22.35 — «Иллеш кӀанз доах сага» яхача фильма-концерта премьера.
23.35 — Керадараш.

II ПРОГРАММА

9.00 — «Ха».
9.45 — Ӏилман-популярни фильмай программа.
11.00 — «Радуга». Халкъа юкъарлама телевизиони программай IV Дунен халкъашта юкъера фестиваль. «Кхерийцара сийг» яха фильм (СФРЮ).
11.20 — Фильм-берашта. «Батгона концерт».
12.25 — «Хьайбий дунен тӀа».
13.25 — «Композитор Жарковский Евгене иллеш». Фильм-концерт.
14.00 — «Фронтовикаш». Телевизиони документальни фильм.
15.00 — Бургацица хоккеях волейбола СССР чемпионат. «Динамо» (Москва). — «Зоркий». ШолагӀа тайм.
16.45 — А. Кередли. Концерт-гроссо № 15 йола си бемоль мажор.
18.00 — «Кинохьажархочун спутник».
18.45 — М. Анчаров. «Денгара зенги». Телевизиони дукхсерийни спектакль. 1 глава. «Январь, 16-гӀа. кӀиранди».
18.00 — Хоккеях йола СССР чемпионат. «Спартак» — «Кристалл».
20.15 — «Советски вахари».
20.45 — «Бийса даьккъала хийла шун, бераш!».
21.00 — «СССР халкъий илланчаш хилларашки».
21.40 — Мел ларах йола СССР кубок. Ленинградера передача.
22.00 — «Ха».
22.35 — «Ковчача дьи лерагӀа». Телевизиони художественни фильм. ШолагӀа сери.

РАДИО

5 ДЕКАБРЬ

6.30 — «Бригадир». Очерк (нохчий меттала).
6.45 — Хоамаш.
6.50 — Передачий программа (эрсий меттала).
6.57 — Передачий программа (гӀалгӀай меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.23 — «Сердало» газета обзор.
8.20 — «Хьамал» яха радиожурнал (эрсий меттала).
8.55 — Хоамаш.
11.10 — «Литературни Нохч-ГӀалгӀайче» (эрсий меттала).
12.00 — «Вай доттагӀа — Ӏалам» (эрсий меттала).
12.40 — «Поэзе минуташ» (гӀалгӀай меттала).
17.00 — «Цӏе сийгаш» (гӀалгӀай меттала).
17.30 — Художественни самодеятельносте дакъа лоацарий концерт (гӀалгӀай меттала).

6 ДЕКАБРЬ

6.15 — «Общество закони» яха радиожурнал (гӀалгӀай меттала).
6.35 — «Сакъерзанеча таьлгӀе тӀа» (нохчий меттала).
6.54 — Передачий программа (эрсий меттала).
6.59 — Передачий программа (нохчий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
9.15 — «Шоана хоза хета ашараш» (эрсий меттала).
12.15 — «ХӀара йолла дийнахьа хьадер дукхагӀа хилийта», «Болхлочун доаш гӀулакхо чӀоагӀдур». Старогрозненски УБР-ера передача (эрсий меттала).
12.30 — КӀирандийнахьара музыкальни программа (эрсий меттала).
17.00 — «Къона тӀехье» (нохчий меттала).
17.30 — «Школьни таобус» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
19.00 — «Малера доттагӀал дохьарна». Концерт (нохчий меттала).

ХОТТАМ

Тахан республике гӀоллеи Грознеи хувцалуш моркхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, Ӏуйрийна дохк а доаллаш, малхбоалехьара секунде 0—5 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 9—14, Грозне 10—12 градус шӀовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоанен ломмен моркхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, тайп - тайпарча оагӀонашкахьара секунде 3—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсане —2 +3, дийнахьа +5 +10 градус йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

РСФСР просвещене министерства хьамий школай НИИ Нохч - ГӀалгӀай филиала коллективо Ӏилман болхлочунга Т. А. Озиевайга цун да ОЗИЕВ Абухаж кхалха чӀоагӀа хала а хеташ кхоам бу.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктокхама секретара — 9-24-00; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностен транспортен 9-24-01; юрта бахама — 9-24-08; культура — 9-24-05; кисьмой — 9-24-07; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-08; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарей, ереи, шоаттеи деношка

СФ02497. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4841.